

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

**היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער
בחופשת הקיץ**

- נתונים ודרכי מניעה -

מוגש לוועדה לזכויות הילד

כתיבה: מריה רבינוביץ' וד"ר נורית יכימוביץ-כהן

אישור: ד"ר שירלי אברמי, מנהלת מרכז המחקר והמידע

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

י"ב בתמוז תשע"ה

29 ביוני 2015

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240 / 1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

מסמך זה נכתב לבקשת יושבת-ראש הוועדה לזכויות הילד יפעת שאשא-ביטון לקראת דיון בוועדה בנושא היפגעות בלתי מכוונת של ילדים בחופשת הקיץ. במסמך יובאו נתונים על היפגעות ילדים ובני נוער בכלל ובזמן חופשת הקיץ בפרט, נתונים על תמותת ילדים ובני נוער מהיפגעות בלתי מכוונת בכל עונות השנה ומידע מטעם משרדים ממשלתיים וגופים אחרים על הפעילות למניעת היפגעותם של ילדים.

מבוא

היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער עלולה להתרחש בכל מקום שהם שוהים בו: במרחב הפרטי ובמרחב הציבורי, בבית ובחצר, בדרכים, בים ובבריכה, במוסדות חינוך ועוד. על-פי ארגון "בטרם" לבטיחות ילדים, היפגעות בלתי מכוונת היא מגורמי התמותה וההיפגעות העיקריים בקרב ילדים ובני נוער בישראל ובעולם.¹

תאונות המתרחשות בבית ובחצר הן הגורמים הנפוצים ביותר להיפגעות של ילדים ובני נוער לצד תאונות דרכים. נמצא כי החלק היחסי של היפגעות בזירת הבית יורד עם הגיל, ואילו החלק היחסי של היפגעות בזירת הרחוב והכביש עולה עם הגיל.

בארגון "בטרם" מציינים כי משנת 2001 עד שנת 2010 חלה ירידה של כ-40% בשיעורי התמותה עקב היפגעות בקרב ילדים ובני נוער, ירידה של כ-14% בשיעורי האשפוז וירידה של כ-3% בשיעור הפניות לחדרי מיון. עם זאת, עדיין מדי שנה כ-190,000 ילדים ובני נוער מגיעים לחדרי מיון בגין היפגעות, וכ-23,500 מהם מתאשפזים. קרוב ל-200 מהם נפגעים אנושות, וכ-120 מקרים מסתיימים במוות.²

בחופשת הקיץ דפוסי הפעילות של הילדים משתנים, מספר שעות הפנאי שלהם גדול יותר ומגוון הפעילויות שלהם רחב יותר. הילדים מטיילים יותר, לעתים למקומות מרוחקים שלא הגיעו אליהם לפני כן, ולעתים ללא ליווי מבוגר. הם נפגשים עם חבריהם לשעות בילוי ארוכות והוגים שפע של רעיונות חדשים לפעילויות בשעות הפנאי.³ כמו כן, בחופשת הקיץ גדל מספר שעות הפנאי של ילדים בבית, וגם הן – לעתים ללא ליווי מבוגר.

ארגון "בטרם" ניתח את מקרי התמותה בגין היפגעות בלתי מכוונת בכל עונות השנה בשנים 2008-2014. מניתוחו עולה כי הסיכון לתמותה מהיפגעות בלתי מכוונת בקיץ (יוני-אוגוסט) ובאביב (מרס-מאי) גדול משהוא בחורף (דצמבר-פברואר) ובסתיו (ספטמבר-נובמבר).⁴ לפיכך, בלי לגרוע מהחשיבות של מניעת היפגעות ילדים ובני נוער בכלל, יש לשים דגש מיוחד על מניעת היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער בעונות שבהן הסיכון להיפגעות עולה.

בשנים האחרונות נעשו מאמצים לפיתוח תחום מניעת ההיפגעות הבלתי-מכוונת של ילדים ובני נוער ברמה הלאומית, החל בהקמת ועדות מומחים בתחומי הבטיחות, ביוזמות חקיקה הנוגעות להיבטים של בטיחות ומניעת היפגעות ובקביעת תקנים חדשים וכלה בהקמת התוכנית הלאומית הרב-שנתית

¹ מיכל איבנקובסקי, אושרי וייס ושירה כסלו, היפגעות ילדים בישראל, **דוח "בטרם" לאומה – 2013**, יוני 2014, עמ' 11.

² שם.

³ הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, **בטיחות בדרכים בחופשת הקיץ**, כניסה אחרונה: 2 ביולי 2015.

⁴ אושרי וייס ונטלי ניר, **דוח תמותת ילדים ובני נוער מהיפגעות בלתי מכוונת בשנת 2014**, נתונים מתוך המערך הלאומי לנתוני היפגעות ובטיחות ילדים, מאגר "תיעוד היפגעות מהתקשורת", ארגון "בטרם" לבטיחות ילדים, ינואר 2015, עמ' 19.

לבטיחות ילדים, שפעילותה החלה בשנת 2012. הפעילות בתחום בטיחות ילדים בחודשי הקיץ היא חלק בלתי נפרד מהפעילות הכללית בתחום זה. במסמך זה שני פרקים עיקריים: בפרק הראשון יוצגו נתונים על היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער בכלל ובחופשת הקיץ בפרט. בפרק השני יוצגו עיקרי הפעילות של כמה מהגופים המרכזיים בתחום המניעה של היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער בישראל. בראשית כל פרק יוצגו עיקרי הממצאים.

פרק א': נתונים על היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער

בפרק זה נציג נתונים על היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער ועל תמותת ילדים ובני נוער עקב היפגעות כזאת בכלל, ובקיץ בפרט. כמו כן, יוצגו נתוני היפגעות במקומות שיש בהם פעילות רבה של ילדים ובני נוער בחופשות ובקיץ: חופי הים, בריכות, כבישים ודרכים ומקומות עבודה של בני נוער. חלק מהנתונים שיוצגו להלן הם של משרד הבריאות (על פניות לחדרי מיון ואשפוז קטינים בגין היפגעות בלתי מכוונת), של משרד החינוך (על היפגעות תלמידים במערכת החינוך) ושל משטרת ישראל והרשות הלאומית לבטיחות בדרכים (על היפגעות בדרכים). הנתונים העיקריים הם נתונים שאיתר ארגון "בטרם" לבטיחות ילדים, והם לקוחים ממאגר "תיעוד היפגעות מהתקשורת" (מיזם NAPIS⁵). לטענת "בטרם", הנתונים במאגר זה אינם מייצגים את מלוא ההיקף של היפגעות ילדים בישראל.⁶ כדי לקבל נתונים מהימנים על היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער בישראל פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת אל הלמ"ס, אולם משם נמסר כי הלשכה אינה עוסקת באיסוף נתונים על היפגעות ילדים. הנתונים הזמינים הם על היפגעות ילדים ובני נוער בתאונות הדרכים, אך כדי לקבל פילוח של תאונות דרכים שמעורבים בהן ילדים ובני נוער לפי עונות השנה ולפי תקופות (חופשות, חגים וכו') דרוש עיבוד נתונים מיוחד שעשוי להימשך חודשים אחדים.⁷ אשר לנתוני תמותה בגין היפגעות בלתי מכוונת, נמסר מהלמ"ס כי הנתונים האחרונים שזמינים במערכת הם עד שנת 2011. עיבוד נתונים מעודכנים מהשנים 2012-2013 יתחיל לאחר השלמת איסופם, באוגוסט

⁵ לפי "בטרם", מקור נתוני המאגר "תיעוד היפגעויות מהתקשורת" הוא כתבות בעיתונות הכתובה והאינטרנטית, הארצית והמקומית, בעברית, בערבית, באנגלית וברוסית.

הנתונים מאפשרים לאתר ולנתח מקרי היפגעות לא מכוונת של ילדים ברמות חומרה שונות, החל במקרי "כמעט נפגע" והתראות על ליקויי בטיחות וכלה במקרים שהסתיימו במוות. מאחר שנתוני התקשורת מתקבלים באופן שוטף, אפשר להציג באמצעות תמונת היפגעות עדכנית ולהרחיב ולהשלים את המידע המתקבל ממקורות אחרים. הכתבות מתפרסמות בתקשורת על-פי זמינות ועל-פי שיקול הדעת של מערכות העיתונים, ולעתים לא מופיעים בהן הפרמטרים הנדרשים לתיעוד ההיפגעות. כמו כן, במאגר נכללות רק כתבות שהופיעו בהן מילות החיפוש שנקבעו לחיפוש זה. לפיכך, ייתכן שהנתונים הנגזרים מהמאגר אינם מלאים. בהשוואה בין נתונים שהתקבלו מדיווחים בתקשורת לנתונים שהתקבלו מהלמ"ס על תמותה של ילדים עקב היפגעות לא מכוונת עולה שיש ביניהם מידה רבה של התאמה. עם זאת, הנתונים אינם מייצגים את ההיקף המלא של תופעת ההיפגעות הלא-מכוונת של ילדים בישראל.

מקור: איתור נתונים ועיבודים סטטיסטיים על תמותת ילדים מהיפגעות בלתי מכוונת בחופשת הקיץ 2014 לעומת חופשת הקיץ בשנים 2011-2013 במיזם NAPIS, שלחה אביטל אפל-פנקס, מנהלת קשרי חוץ וממשל בארגון "בטרם", 4 ביוני 2015.

⁶ שם.

⁷ שלומית כהן, ראש אגף הפצת מידע בלמ"ס, שיחת טלפון, 2 ביוני 2015.

הקרוב.⁸ לפיכך, במסמך נציג נתונים רשמיים של הלמ"ס על תמותת ילדים בשנים 2008-2010, ובהמשך נציג נתונים של הארגון "בטרם" מתוך המאגר "תיעוד היפגעויות מהתקשורת".

עיקרי הממצאים

- בארגון "בטרם" – המרכז הלאומי לבטיחות ולבריאות ילדים, מציינים כי משנת 2001 עד שנת 2010 חלה ירידה של כ-40% בשיעורי התמותה עקב היפגעויות בקרב ילדים ובני נוער, ירידה של כ-14% בשיעורי האשפוז וירידה של כ-3% בשיעור הפניות לחדרי המיון. עם זאת, עדיין מדי שנה כ-190,000 ילדים ובני נוער מגיעים לחדרי מיון בגין היפגעויות, ו-23,500 מהם מתאשפזים. קרוב ל-200 מהם נפגעים אנושות, ובכ-120 מקרים ההיפגעויות מסתיימת במות הילד.
- **על-פי נתונים של ארגון "בטרם", בשנת 2014 דווח על 118 מקרי מוות של ילדים ובני נוער מהיפגעויות בלתי מכוונות.** סיבות המוות העיקריות מהיפגעויות כזאת בשנים 2012-2014: תאונות דרכים (43%), טביעה (14%), חנק (8%), נפילה (6%), הרעלה או כוויה עקב שרפה (6%), מכה או חבלה (3%). כ-7% מהילדים מתו מהיפגעויות בלתי מכוונות אחרת וכ-13% מתו מסיבה לא ידועה.
- בשנים 2008-2014, 39% ממקרי המוות עקב היפגעויות בלתי מכוונות התרחשו בבית ובחצר הבית. הסיבות העיקריות לתמותה מהיפגעויות בבית בקרב ילדים יהודים הן טביעה (22%), נפילה (16%) וחנק (14%). לעומת זאת, אצל ילדים ערבים עיקר מקרי המוות מתרחשים עקב היפגעויות מרכב בחצר הבית (42%) והרעלה או כוויה עקב שרפה (17%).
- **ילדים ובני נוער ערבים** היו כ-53% מן הנפגעים מהיפגעויות בלתי מכוונות שהסתיימה במות הילד, אך חלקם באוכלוסיית הילדים ובני הנוער בישראל היה 26.4% בלבד. הסיכון של ילד ערבי להיהרג בהיפגעויות בלתי מכוונות בשנת 2014 היה פי-2.9 מהסיכון של ילד יהודי.
- מניתוח מקרי תמותת ילדים ובני נוער מהיפגעויות בלתי מכוונות שערך ארגון "בטרם" עולה כי **הסיכון לתמותה מהיפגעויות בקיץ ובאביב (59%) גדול יותר מאשר בחורף ובסתיו (41%)**.
- בשנים 2011-2014 רוב מקרי המוות עקב היפגעויות בלתי מכוונות **בחופשות הקיץ** התרחשו בתאונות דרכים (36 הרוגים, 34% מכלל מקרי המוות בשנים אלו). רוב תאונות הדרכים הקטלניות בחופשות הקיץ בשנים אלו התרחשו כאשר הילד הנפגע היה הולך רגל (36%). בשנים אלו 30% ממקרי המוות בהיפגעויות בלתי מכוונות התרחשו בגין טביעה.
- מספר הילדים ובני הנוער שנהרגו **בחופשות הקיץ** בשנים 2011-2014 במגזר היהודי ובמגזר הערבי היה שווה (52 הרוגים מכל אחד מהמגזרים); היות ששיעור הילדים הערבים באוכלוסיית ישראל בשנים הללו היה 26.4%, שיעור היפגעויותם של ילדים ערבים בחופשות הקיץ היה פי-2.8 משיעור היפגעויותם של ילדים יהודים.
- בשנים 2011-2014 הילדים בני 0-4 ובני הנוער בני 15-17 היו בקבוצת הסיכון לתמותה מהיפגעויות בלתי מכוונות **בחופשות הקיץ**; באותה תקופה בני נהרגו בפגיעות בלתי מכוונות יותר מבנות.

⁸ נעמה רותם, ראש תחום בריאות ותנועה טבעית בלמ"ס, שיחת טלפון, 28 ביוני 2015.

- על-פי נתוני משטרת ישראל, בשנת 2013 המספר הגדול ביותר של פניות לחדר מיון בעקבות תאונות דרכים היה בחודשים מאי, יוני ואוגוסט, אך נרשם מספר גדול של תאונות דרכים גם באוקטובר.
- על-פי משרד הבריאות, בשנת 2013 מספר הפניות למיון עקב היפגעות לסוגיה, כגון הרעלה, כווייה, נפילה, חבלה, חתך, חדירת גוף זר, מכת חום או מכת חשמל, טביעה, שרפה ושאיפה, היה הגדול ביותר בחודשים מאי-יולי וספטמבר.
- על-פי נתונים של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, בשנים 2007-2014 המספר הממוצע של מקרי היפגעות ילדים בתאונות דרכים בחודשים יולי-אוגוסט היה גבוה מהממוצע הכלל-שנתי של היפגעות מסוג זה.
- על-פי ארגון "בטרם", משנת 2008 ועד אמצע יולי 2013 דווח בתקשורת על 187 מקרים שבהם נפגעו או כמעט נפגעו 204 תינוקות וילדים (מלידה עד גיל 5) שהושארו לבד ברכב. 11 מקרים הסתיימו במות הילד. מכלל הילדים שהושארו ברכב, 31 הושארו ברכבי הסעה.
- על-פי נתוני מכון גרטנר לאפידמיולוגיה ומדיניות הבריאות, בשנים 2008-2014 נפצעו עקב שימוש באופניים וקורקינטים חשמליים 195 ילדים ובני נוער בני 1-17. 59% מהם היו בני 10-14.
- על-פי משרד הבריאות, בשנת 2013 פנו לחדר מיון עקב תאונות עבודה 118 בני נוער בחודש יולי ו-111 בני נוער בחודש אוגוסט. מספר פניות זה גבוה ב-62% ממספר הפניות הממוצע של בני נוער בחודש בגין תאונות עבודה באותה השנה.
- ארגון "בטרם" איתר חמישה מקרים שבהם נהרגו בני נוער בתאונות עבודה בשנים 2008-2011; שלושה מהם היו בענף הבנייה, ושלושה מן ההרוגים היו ערבים. כל ההרוגים היו בנים.

1. נתוני תמותת ילדים ובני נוער עקב היפגעות בלתי מכוונת

• נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנים 2008-2010⁹

על-פי נתונים של הלמ"ס לשנים 2008-2010, בכל אחת מהשנים הללו מתו בממוצע בישראל 39,700 בני אדם, כ-5% מהם עקב היפגעות. בכל אחת מהשנים 2008-2010 מתו בממוצע 980 ילדים בני 0-17, כ-12% מהם עקב היפגעות בלתי מכוונת. 14.3% מהבנים ו-8.9% מהבנות מגיל לידה עד גיל 17 מתו עקב היפגעות בלתי מכוונת.¹⁰

בחלוקה על-פי קבוצות גיל, שיעורי התמותה עקב היפגעות הגבוהים ביותר הם בקרב בני נוער בקבוצת הגיל 15-17: 9.9 ל-100,000 ילדים, לעומת 4.8 ל-100,000 בקרב כלל הילדים ובני הנוער ו-3.9 ל-100,000 בקרב בני 0-14.

ילדים ובני נוער ערבים הם כ-26% מכלל הילדים ובני הנוער בישראל, אך כ-53% ממקרי המוות מהיפגעות של ילדים ובני נוער הם בקרבם. הסיכון של ילד או נער ערבי להיהרג מהיפגעות גדול כמעט פי-שלושה מהסיכון של ילד יהודי.

הפערים בין ערבים ליהודים גדולים במיוחד בקרב פעוטות בני 1-4: הסיכון של ילד ערבי בקבוצת הגיל הזאת להיהרג מהיפגעות הוא פי-שישה מהסיכון של ילד יהודי. לפיכך, ילדים ערבים הם כ-68% מהילדים הנהרגים בהיפגעות בקרב קבוצת הגיל הזאת, ואילו חלקם באוכלוסיית הילדים הוא כ-24% בלבד.

• נתונים של ארגון "בטרם" ממאגר "תיעוד היפגעות מהתקשורת" לשנים 2008-2014¹¹

על-פי נתונים שאיתר ארגון "בטרם", בשנת 2014 דווח על 118 מקרי מוות של ילדים ובני נוער מהיפגעות בלתי מכוונת. סיבות המוות העיקריות בשנים 2012-2014 היו תאונות דרכים (43%), טביעה (14%), חנק (8%), נפילה (6%), הרעלה או כוויה עקב שרפה (6%), מכה או חבלה (3%). כ-7% מהילדים מתו מהיפגעות בלתי מכוונת אחרת וכ-13% מתו מסיבה לא ידועה.

בשנים 2008-2014, 39% ממקרי המוות עקב היפגעות התרחשו בבית ובחצר הבית. הסיבות העיקריות לתמותה בקרב ילדים יהודים הן טביעה (22%), נפילה (16%) וחנק (14%). לעומת זאת, אצל ילדים ערבים מקרי המוות העיקריים מתרחשים עקב היפגעות מרכב בחצר הבית (42%) והרעלה או כוויה עקב שרפה (17%).

בשנים 2008-2014 ילדים ובני נוער ערבים היו כ-53% מן הנפגעים מהיפגעות בלתי מכוונת שהסתיימה במוות, ואילו חלקם באוכלוסיית הילדים ובני הנוער בישראל היה כ-26% בלבד. בשבע השנים האחרונות (2008-2014), שיעור התמותה ל-100,000 בקרב ילדים יהודים הוא 3.1 בממוצע ובקרב ילדים ערבים – 9.0 בממוצע. הסיכון של ילד ערבי להיהרג בהיפגעות בלתי מכוונת בשנת 2014 היה פי-2.8 מהסיכון של ילד יהודי.

⁹ הנתונים בפרק זה הוכנו על-ידי הלמ"ס בעבור ארגון "בטרם", והם נתונים רשמיים: [היפגעות ילדים בישראל, דוח "בטרם" לאומה](#), דצמבר 2013, עמ' 60.

¹⁰ ש.ס.

¹¹ אם לא יצוין אחרת מקור המידע הוא אושרי וייס ונטלי ניר, [דוח תמותת ילדים ובני נוער מהיפגעות בלתי מכוונת בשנת 2014](#), ארגון "בטרם", ינואר 2015.

בשנים 2008-2014 הסיכון של ילד יהודי להיפגע בפגיעה המובילה למוות **ביישובים שמעמדם החברתי-כלכלי נמוך** היה פי-2.1 מאשר ביישובים שמעמדם החברתי-כלכלי בינוני ופי-2.7 מאשר ביישובים שמעמדם החברתי-כלכלי גבוה. לא נמצא הבדל דומה במגזר הערבי: במגזר זה סיכויי ההיפגעות של ילדים גבוהים יחסית למגזר היהודי, ואינם תלויים במצב הכלכלי-חברתי של היישוב. בשבע השנים האחרונות, שיעור התמותה הגבוה ביותר בגין היפגעות נרשם במחוז הדרום (שבעה מקרים על כל 100,000 ילדים), והנמוך ביותר – במחוז תל-אביב (2.8 מקרים על כל 100,000 ילדים). 42% מן התמותה מהיפגעות בלתי מכוונת מתרחשים אצל פעוטות בני 1-4 (פי-1.4 מחלקם היחסי באוכלוסייה).¹² 27% מן התמותה מהיפגעות בלתי מכוונת מתרחשים בקרב בני 15-17 (פי-1.9 מחלקם היחסי באוכלוסייה). לקבוצת גיל זו יש סיכון מוגבר לתמותה בתאונות דרכים (קרוב ל-70% ממקרי המוות בקבוצת גיל זו הם בתאונות דרכים)¹³, טביעה (בעיקר בים) וחתך או דקירה.

1.1 תמותת ילדים בהיפגעות בלתי מכוונת בחופשות הקיץ¹⁴

מניתוח מקרי תמותת הילדים ובני הנוער בהיפגעות בלתי מכוונת שערך ארגון "בטרים" עולה כי הסיכון לתמותה מהיפגעות בקיץ ובאביב גדול יותר מאשר בחורף ובסתיו. כ-31% מהילדים ובני הנוער שמתו בהיפגעות בלתי מכוונת בשנים 2008-2014 מתו בחודשי הקיץ (יוני-אוגוסט); כ-28% ממקרי המוות התרחשו בחודשי האביב (מרס-אפריל), כ-22% מן המקרים התרחשו בסתיו (ספטמבר-נובמבר) וכ-20% – בחורף (דצמבר-פברואר).¹⁵

על-פי נתוני ארגון "בטרים", בחופשות הקיץ של השנים 2011-2014 (21 ביוני עד 31 באוגוסט; 72 ימי חופשה בממוצע)¹⁶, התרחשו 105 מקרים של היפגעות בלתי מכוונת של קטינים (עד גיל 18) שהסתיימו במוות.¹⁷ להלן התפלגות המקרים לפי שנה:

¹² בתוך קבוצה זו, תינוקות עד גיל שנה הם בעלי סיכון יתר לחנק (כמחצית ממקרי החנק בגילים אלו הם ממזון, שתייה ותחליפי חלב). פעוטות בני 1-2 שנים מועדים לדריסה בנסיעה לאחור. פעוטות בני שנה הם בעלי סיכון יתר לטביעה בבית או בחצר הבית. חלקם של בני ה-3-4 במקרי התמותה מטביעה ומנפילה גדול.

¹³ ברוב המקרים אלו תאונות שבהן הנער הנפגע נוסע ברכב, אך במקרים רבים נהרגים בני נוער הולכי רגל או רוכבי רכב ממונע דוגמת אופנוע או טרקטורון.

¹⁴ אם לא צוין אחרת מקור המידע הוא איתור נתונים ועיבודים סטטיסטיים על תמותת ילדים מהיפגעות בלתי מכוונת בחופשת הקיץ 2014, בהשוואה לחופשת קיץ בשנים 2011-2013 מתוך מיזם NAPIS. שלחה אביטל אפל-פנקס, מנהלת קשרי חוץ וממשל בארגון "בטרים", 4 ביוני 2015.

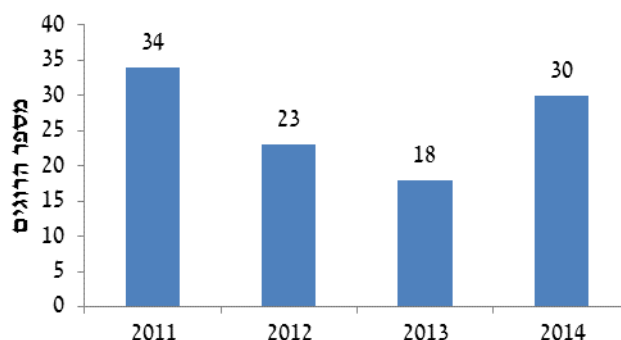
¹⁵ אושרי וייס ונטלי ניר, [דוח תמותת ילדים ובני נוער מהיפגעות בלתי מכוונת בשנת 2014](#), ארגון "בטרים", ינואר 2015.

¹⁶ נטלי ניר, חוקרת בארגון "בטרים", שיחת טלפון, 28 ביוני 2015.

¹⁷ איתור נתונים ועיבודים סטטיסטיים על תמותת ילדים מהיפגעות בלתי מכוונת בחופשת הקיץ 2014, בהשוואה לחופשת קיץ בשנים 2011-2013, מתוך מיזם NAPIS. שלחה אביטל אפל-פנקס, מנהלת קשרי חוץ וממשל בארגון "בטרים", 4 ביוני 2015.

תרשים 1: מספר הילדים ובני הנוער שמתו מהיפגעות בלתי מכוונת בחופשות הקיץ (מ-21 ביוני עד 31 באוגוסט) בשנים 2011-2014, לפי שנה

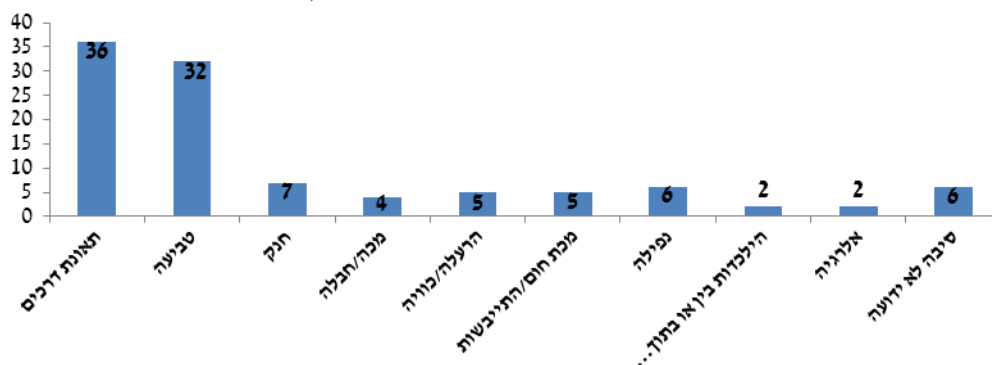
יצוין כי יש הבדלים בנתונים בין מקורות המידע. לדוגמה, לפי נתוני המועצה לשלום הילד, בשנת 2014 נהרגו 23 ילדים ובני נוער בחופשת הקיץ.¹⁸ יתכן שההבדלים נובעים משיטת איסוף הנתונים ומהחודשים שנבחרו לניתוח (חודשי החופש הגדול בלבד או כל חודשי הקיץ).

בשנים שנבדקו, היו בקבוצת סיכון למוות מהיפגעות בלתי מכוונת בקיץ ילדים בני 0-4 (41 מקרי מוות) ובני 15-18 (30 מקרי מוות); בקבוצת הגיל 5-9 היו 17 מקרי מוות, וכך גם בקבוצת הגיל בני 10-14. בחופשת הקיץ בשנים הללו נהרגו מפגיעות בלתי מכוונות יותר בנים מבנות.

מספר הילדים ובני הנוער שנהרגו בחופשות הקיץ בשנים 2011-2014 במגזר היהודי ובמגזר הערבי היה שווה (52 הרוגים מכל אחד מהמגזרים), אך מכיוון ששיעור הילדים הערבים באוכלוסיית ישראל בשנים הללו היה 26.4%,¹⁹ שיעור היפגעותם של ילדים ערבים בחופשות הקיץ היה פי-2.8 משיעור היפגעותם של ילדים יהודים.

להלן פילוח מקרי תמותה של קטינים מהיפגעות בלתי מכוונת לפי גורם התמותה:

תרשים 2: מספר הילדים ובני הנוער שמתו מהיפגעות בלתי מכוונת בחופשת הקיץ (21 ביוני עד 31 באוגוסט) בשנים 2011-2014, לפי אופן ההיפגעות

¹⁸ המועצה הלאומית לשלום הילד, ילדים בישראל 2014, שנתון סטטיסטי, לוח 9.16: מוות של ילדים בחופשת הקיץ, עמ' 357.
¹⁹ הלמ"ס, [לקט נתונים לרגל יום הילד הבין-לאומי, 2014](#), הודעה לעיתונות, 18 בנובמבר 2014.

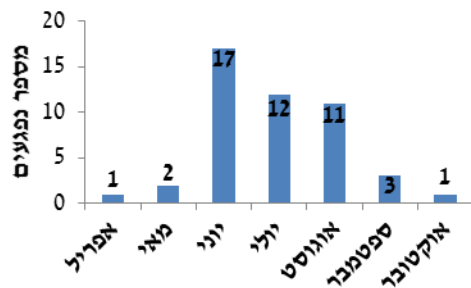
בתרשים 2 עולה שבארבע השנים שנבדקו רוב מקרי המוות עקב היפגעות בלתי מכוונת בחופשות הקיץ היו בתאונות דרכים (36 הרוגים, 34% מכלל המקרים בשנים אלו). בחלק גדול מהתאונות הקטלניות הללו הילד הנפגע היה הולך רגל (36% מתאונות הדרכים הקטלניות). כשליש ממקרי המוות מהיפגעות התרחשו בגין טביעה (32 הרוגים, כ-30% מכלל המקרים).

על-פי נתונים של המועצה לשלום הילד משנת 2014, סיבת המוות העיקרית של ילדים בהיפגעות בלתי מכוונת בחופש הגדול הייתה טביעה, ואחריה – תאונות דרכים.²⁰

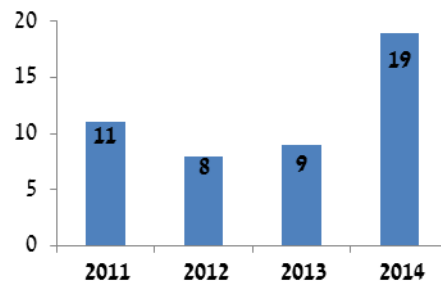
1.2 נתונים על תמותת ילדים מטביעה בעונת הרחצה²¹

כאמור, כ-30% ממקרי המוות בחופשת הקיץ בשנים 2011-2014 אירעו עקב טביעה. דוח נוסף שפרסם ארגון "בטרים" בנושא תמותת ילדים בטביעה מראה כי בשנים שנבדקו, מאפריל עד אוקטובר טבעו למוות 47 ילדים ובני נוער. להלן הסבר על הנתונים.

תרשים 4: מספר הילדים שמתו מטביעה בעונת הרחצה בשנים 2011-2014 – התפלגות לפי חודשים

תרשים 3: מספר הילדים שמתו מטביעה בעונת הרחצה בשנים 2011-2014

בתרשים 3 עולה כי בשנת 2014 חלה עלייה חדה של 104% במקרי מוות מטביעה לעומת השנים שקדמו לה. בתרשים 4 עולה כי בחודשי הקיץ התרחשו 40 מקרי טביעה של ילדים ובני נוער שהסתיימו במוות. בחודשים אלו ילדים ונוער נוהגים לבלות זמן רב במים בשעות הפנאי.

בשנים 2011-2014 רוב המתים מטביעה הם בנים – 33 לעומת 14 בנות. בשנת 2014 הצטמצם ההפרש בין בנים לבנות (11 בנים ו-8 בנות) לעומת שנת 2011, שבה מתו בטביעה 10 בנים ו-2 בנות, אך מגמה זו היא תוצאה של עלייה במקרי טביעה של בנות ולא של ירידה במקרי טביעת בנים. בשנים הללו, קבוצות הסיכון העיקריות לטביעה לפי גיל הן פעוטות בני 1-4 ובני נוער בגיל 10-14.

בבחינת נתונים של שנת 2014 בלבד עולה כי בשנה זו מתו מטביעה שישה פעוטות בגיל 0-4, שני ילדים בני 5-9, שמונה ילדים בני 10-14 וחמישה בני נוער בגיל 15-17.

בשנים 2011-2014 מתו מטביעה 23 ילדים ערבים, לעומת 24 ילדים יהודים, אף שחלקם היחסי של הילדים הערבים בכלל האוכלוסייה הוא כאמור 26.4% בלבד.²² אומנם בשנים האחרונות הצטמצם הפער

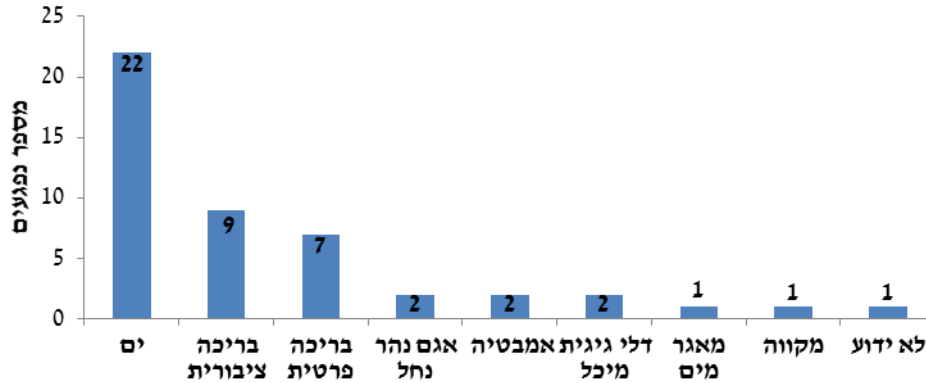
²⁰ המועצה הלאומית לשלום הילד, ילדים בישראל 2014, שנתון סטטיסטי, לוח 9.16: מוות של ילדים בחופשת הקיץ, עמ' 357.

²¹ איתור נתונים ועיבודים סטטיסטיים על תמותת ילדים מטביעה בעונת הרחצה בשנים 2011-2014, מתוך מיזם NAPIS – מאגר "תיעוד היפגעויות מהתקשורת". שלחה אביטל אפל-פנקס, מנהלת קשרי חוץ וממשל בארגון "בטרים", 4 ביוני 2015.

²² הלמ"ס, לקט נתונים לרגל יום הילד הבין-לאומי, 2014, הודעה לעיתונות, 18 בנובמבר 2014.

בין מספר הערבים למספר היהודים שמתו מטביעה, אולם הסיבה העיקרית לצמצום היא העלייה במקרי המוות מטביעה במגזר היהודי. להלן פילוח של מקרי המוות מטביעה בשנים 2011-2014 לפי מקום הטביעה:

תרשים 5: מספר הילדים שמתו מטביעה בשנים 2011-2014 לפי מקום ההיפגעות

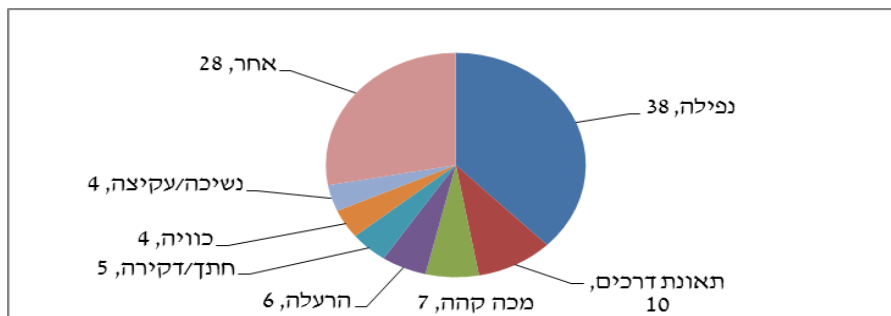

בתרשים 5 עולה שהים הוא המקום שבו סכנת הטביעה היא הרבה ביותר, ואחריו – בריכות ציבוריות ופרטיות. יצוין כי כל מקרי המוות מטביעה בבריכות פרטיות אירעו בשנים 2013-2014 (7 מקרים); לא נרשמו במאגרי "בטרם" מקרי טביעה בבריכה פרטית בשנים 2011 ו-2012. במאגר מקרי התמותה עקב טביעה של "בטרם" מופיע סיכום של המקומות בארץ שבהם אירעו מקרי הטביעה. ברשימה יש 43 אתרים השייכים ליישובים בגדלים שונים, ממגזרים שונים, בעלי חוף וללא חוף ים. מ-2011 עד 2014 כמעט בכל המקומות ברשימה אירע מקרה טביעה אחד, ובמיעוטם – שני מקרים. עולה מכך כי אין מקום שהוא מועד לטביעה יותר ממקומות אחרים.

2. נתוני פניות למיון ועל אשפוז ילדים בגין היפגעות

להלן נציג נתונים של משרד הבריאות על סוגי הפגיעות שהובילו לאשפוז ילדים בבתי חולים בין השנים 2000 ו-2013:²³

תרשים 6: סוגי הפגיעות שהובילו לאשפוז ילדים בשנים 2000-2013 (אחוזים מתוך כלל ההיפגעויות הבלתי-מכוונות)

²³ המועצה הלאומית לשלום הילד, ילדים בישראל, שנתון 2014, לוח 9.4. מקור הנתונים: משרד הבריאות, אגף המידע, מאגר אשפוזים, 2014.

בתרשים 6 עולה כי הסיבה השכיחה ביותר לאשפוז ילדים עקב פגיעה בלתי מכוונת היא נפילה. סיבות מרכזיות נוספות הן תאונות דרכים, מכה קלה והרעלה.

המועצה לשלום הילד הציגה את הנתונים הללו בשנתון הסטטיסטי משנת 2014 וציינה כי הנתונים נוגעים לכ-90% מהאשפוזים בבתי-החולים הכלליים. כמו כן, הנתונים מבוססים על רישום וקידוד חלקיים בלבד של נסיבות האשפוז. לפיכך, הנתונים על היפגעות ילדים לפי סוג הפגיעה אינם מלאים.²⁴ לפי נתונים של משרד הבריאות שהציגה המועצה, ילד אשר נפגע בתאונה ואושפז, שוהה בבית-החולים ארבעה ימים בממוצע (בשנת 2013).²⁵

להלן נתונים של משרד הבריאות על פניות ילדים לחדרי מיון לפי סיבת ההיפגעות:²⁶

טבלה 1: מספר פניות ילדים בני 0-17 לחדרי מיון לפי שנים וחודשים ב-2013				
שנה / חודש	פגיעה לא מכוונת*	תאונת דרכים	תאונת עבודה	היפגעות אחרת**
2011	119,849	17,381	1,046	55,554
2012	123,583	17,226	978	58,448
2013	122,792	17,040	850	60,468
ינואר	8,405	1,243	59	4,371
פברואר	8,114	1,117	58	4,535
מרס	10,798	1,408	72	4,885
אפריל	10,795	1,413	53	5,486
מאי	11,676	1,517	57	6,099
יוני	11,117	1,538	80	5,531
יולי	11,212	1,473	118	4,029
אוגוסט	10,868	1,766	111	4,084
ספטמבר	11,386	1,401	70	5,402
אוקטובר	10,865	1,608	65	6,031
נובמבר	9,638	1,268	56	5,641
דצמבר	7,918	1,228	51	4,374

* פגיעה לא מכוונת: הרעלה, כווייה, נפילה, חבלה, חתך, חדירת גוף זר, מכת חום או מכת חשמל, טביעה, שרפה ושאפה.
 ** פגיעה אחרת: פגיעת בעלי-חיים, תאונת ספורט, תאונה בבית-ספר, תאונה בגן ילדים, גוף זר בעין ותאונה אחרת (לא הוסבר; כ-60% מן המקרים).

מבדיקת התפלגות הפניות לחדר מיון לפי חודשי השנה בשנת 2013 עולה כי החודשים שבהם יש פניות רבות במיוחד עקב תאונות דרכים הם מאי, יוני ואוגוסט, אך נרשם מספר גדול של תאונות דרכים גם באוקטובר. חודשי החופש הגדול (יולי ואוגוסט) בולטים במספר הפניות עקב תאונות העבודה. מספר הפניות עקב הרעלה, כווייה נפילה, חבלה, חתך, חדירת גוף זר, מכת חום או חשמל, טביעה, שרפה ושאפה הוא הגבוה ביותר במאי-יולי ובספטמבר. היפגעות לא מכוונת אחרת נפוצה בעיקר בחודשים מאי-יוני,

²⁴ שם.

²⁵ המועצה הלאומית לשלום הילד, ילדים בישראל, שנתון 2014, עמ' 329.

²⁶ שם, לוח 9.2. מקור המידע: משרד הבריאות, אגף המידע, שנים שונות.

וכן בספטמבר-אוקטובר. בחודשים יולי-אוגוסט יש ירידה בסוג זה של היפגעות, היות שבקטגוריה זו נכללים מקרי היפגעות בבתי-ספר ובגני ילדים.
בשנת 2013 רוב הפניות לחדרי מיון היו בגין נפילה, חבלה וחותך (כ-55% מהפניות – 101,143 מתוך 180,306 פניות²⁷). נתון דומה התקבל גם על שנת 2012.

3. נתונים על היפגעות ילדים במעורבות כלי רכב

היפגעות ילדים במעורבות כלי רכב עשויה לקרות כאשר הילדים מעורבים בתאונות דרכים (כהולכי רגל או כנוסעים), כנפגעים בתאונות אופניים או קורקינטים חשמליים ועקב השארת הילדים לבדם בכלי רכב. להלן נביא נתונים על פגיעות אלו מן השנים האחרונות.

3.1 מעורבות ילדים בתאונות דרכים

מנתונים שמציגה הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים מהשנה הנוכחית עולה כי מתחילת ינואר ועד 7 ביוני 2015 נהרגו בתאונות דרכים בישראל 20 ילדים ובני נוער מלידה עד גיל 19, שישה מהם מהמגזר היהודי ו-14 מהמגזר הערבי.²⁸ בחודשים אלו נהרגו כהולכי רגל בתאונות דרכים שבעה קטינים בני 0-19 – ילד אחד מהמגזר היהודי ושבעה ילדים מהמגזר הערבי.²⁹
לפי נתוני הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, משקל הערבים ההרוגים בכלל ההרוגים בתאונות הדרכים גדול מחלקם באוכלוסייה (בשנים 2005-2006 משקלם בקרב ההרוגים היה כ-25%, ובשנים 2007-2012 – 30% ומעלה).³⁰ בשנים 2005-2012 שיעור התמותה הממוצע בתאונות דרכים של ערבים בני 0-4 בכל הארץ (שיעור של 0.06 ל-1,000 בני הגיל) הוא פי-עשרה מאשר בקרב יהודים ואחרים (שיעור של 0.006).³¹ הפער בין ערבים ליהודים ואחרים בגיל 0-4 נובע בעיקר מן הפער בין הקבוצות במשקל ההרוגים הולכי הרגל. בשנים 2005-2012 83% מההרוגים הערבים בני ה-0-4 בתאונות דרכים היו הולכי רגל (78 הולכי רגל מתוך 94 הרוגים), לעומת כ-39% הולכי רגל בקרב בני הגיל היהודים והאחרים (11 הולכי רגל מתוך 28 הרוגים).³²

²⁷ המועצה הלאומית לשלום הילד, ילדים בישראל, שנתון 2014, לוח 9.1: גיל הילד הפונים לחדרי מיון לפי סיבה שנרשמה בעת הפנייה, עמ' 334.

ב-2013 היו 183,306 פניות לחדרי מיון בגין פגיעות מסוג זה: תאונות דרכים – 17,046, תאונות עבודה – 836, פגיעה לא מכוונת (כפי שפורט בתחתית הטבלה) – 122,847 ופגיעות אחרות (כפי שפורט התחתית הטבלה) – 60,459. המספר לא כולל את כל הפניות שהציגה המועצה הלאומית לשלום הילד.

²⁸ הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, מצגת שבועית, 7 ביוני 2015.

²⁹ שם.

³⁰ תאונות של ישראלים ביהודה ושומרון נכללות בחישוב. הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, דין וחשבון שנתי לשנת 2012, 31 במרס 2013, עמ' 16; רינת הילי צאיג, ראש תחום ניהול ידע ברשות הלאומית לבטיחות בדרכים, מכתב, התקבל בדוא"ל, 11 ביוני 2013.

³¹ הנתונים והחישובים כאן ובהמשך מבוססים על רינת הילי צאיג, ראש תחום ניהול ידע ברשות הלאומית לבטיחות בדרכים, נתוני היפגעות בני 0-14 בתאונות דרכים בישראל, התקבלו בדוא"ל, 11 ביוני 2013.

³² גדעון זעירא, תמותת תינוקות וילדים בישראל, בדגש על האוכלוסייה המוסלמית בכל הארץ ובמחוז הדרום, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דצמבר 2013.

להלן נתוני משטרת ישראל על היפגעות ילדים בתאונות דרכים, בחלוקה לפי חודשי השנה, בשנים 2012-2013, לפי המועצה לשלום הילד:³³

טבלה 2: היפגעות ילדים בני 0-17 בתאונות דרכים בשנים 2012-2013, לפי חודש התאונה		
חודש	2012	2013
ינואר	290	306
פברואר	402	262
מרס	285	370
אפריל	386	286
מאי	366	320
יוני	316	364
יולי	396	411
אוגוסט	475	493
ספטמבר	335	353
אוקטובר	358	483
נובמבר	268	357
דצמבר	345	315

בטבלה 2 עולה כי הן בשנת 2012 והן בשנת 2013 מספר הילדים שנפגעו בתאונות דרכים היה גבוה במיוחד בחופשת הקיץ (יולי-אוגוסט); מספרם היה גדול גם בפברואר 2012 ובאוקטובר 2013. בשאר חודשי השנה מספר הנפגעים נע בין 262 ל-386 בחודש.

מנתונים נוספים משנת 2013 עלה כי ברוב חודשי השנה נהרגו ילד אחד עד ארבעה ילדים בתאונות דרכים. בשנה זו חלה עלייה במספר ההרוגים בתאונות הדרכים באוקטובר (שישה הרוגים) ובדצמבר (שבעה הרוגים), ולאז דווקא בחופשת הקיץ.³⁴

להלן נתונים של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים שהוצגו ביוני 2015 לפורום הבטיחות של הרשות:³⁵

³³ המועצה הלאומית לשלום הילד, ילדים בישראל, שנתון 2014, לוח 9.10. מקור הנתונים במשטרת ישראל, מדור מחקר, אגף התנועה.

³⁴ על-פי מידע מאתר עמותת "אור ירוק", גורם הסיכון העיקרי להיפגעות ילדים בעת נסיעה ברכב הוא אי-שימוש או שימוש לקוי בחגורות בטיחות או במושבי בטיחות. באוגוסט 2014 אישרה ועדת הכלכלה של הכנסת תקנה הקובעת כי מספר הנוסעים שיוסעו ברכב יהיה כמספר חגורות הבטיחות לכל היותר. עד לשינוי התקנה היה מותר להסיע אנשים במספר העולה על חגורות הבטיחות (תקנה 83ב', שוועדת הכלכלה ביטלה). התקנה החדשה נועדה להביא לכך שכל נוסעי הרכב יהיו חגורים כדי לצמצם את היפגעותם של נוסעים בתאונות דרכים.

ראו: אור ירוק, עודכן ב-27 בינואר, תאריך כניסה: יוני 2015; ועדת הכלכלה, פרוטוקול מס' 333 בנושא "תקנות התעבורה (תיקון מס'...)", התשע"ד-2013, בין היתר בדבר נהיגה בקלנועית, חניית כלי רכב, חגורות בטיחות, כיסא גלגלים ברכב ציבורי, רכיבה על אופניים". 29 ביולי 2014.

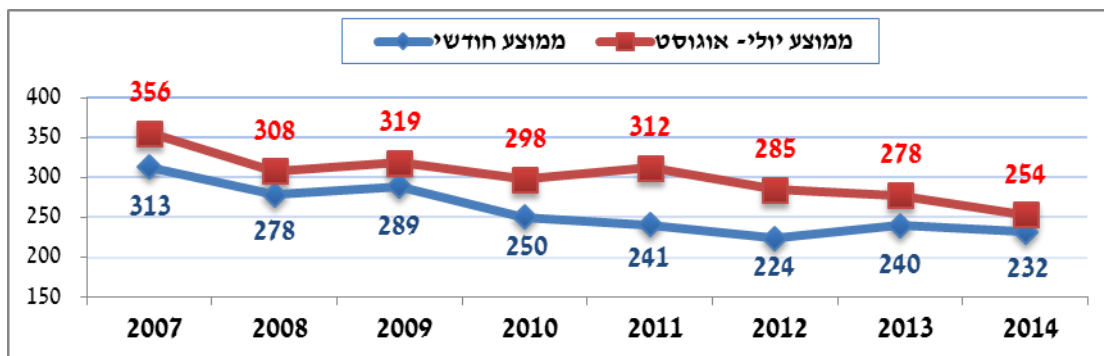
³⁵ רחל גולדווג, מנהלת תחום המחקר והמידע ברשות הלאומית לבטיחות בדרכים, דוא"ל, 25 ביוני 2015.

תרשים 7: היפגעות ילדים בני 6-17 (גיל בית-הספר) בתאונות דרכים בחופש הגדול לעומת הנתונים השנתיים

(מספר מקרים בשנים 2007-2014)

ממוצע יולי-אוגוסט; הממוצע החודשי נגזר מהממוצע השנתי (של 12 חודשים)

בתרשים 7 עולה כי בשנים שנבדקו המספר הממוצע של מקרי היפגעות ילדים בתאונות דרכים בחודשים יולי-אוגוסט גבוה מהממוצע הכלל-שנתי של היפגעות מסוג זה.

3.2 השארת ילדים בכלי רכב

השארת ילדים בכלי רכב היא גורם מרכזי להיפגעות בלתי מכוונת של ילדים, ובעיקר בקיץ, כאשר טמפרטורת הסביבה גבוהה ועלולה לגרום לעלייה ניכרת בטמפרטורה בתוך כלי הרכב. בסקירה שפרסם ארגון "בטרם"³⁶ מוצגים כמה תרחישים אופייניים להשארת ילדים בכלי רכב: ההורים שוכחים את ילדיהם ברכב המשפחתי לכמה שעות; נהג מקצועי ברכב ההסעה למוסדות החינוך שוכח ילדים ברכב; השארת ילדים ברכב המשפחתי מתוך כוונה שהשהייה תהיה קצרה; ילדים נכנסים לשחק בכלי רכב חונה ואינם מצליחים להיחלץ ממנו. בסקירה זו עולה כי משנת 2008 ועד אמצע יולי 2013 דווח בתקשורת על 187 מקרים שבהם נפגעו או כמעט נפגעו 204 תינוקות וילדים (בני 1-5) שהושארו לבד ברכב. **11 מהמקרים הסתיימו במות הילד.** 31 מהילדים הושארו ברכבי הסעה.

3.3 היפגעות ילדים ובני נוער עקב שימוש באופניים ובקורקינטים חשמליים³⁷

על-פי נתונים של מכון גרטנר לחקר אפידמיולוגיה ומדיניות בריאות, בשנים 2008-2014 נפצעו עקב שימוש באופניים וקורקינטים חשמליים בדרגות חומרה שונות 375 איש בגילים שונים. 10% מהם נפצעו פצעים קשים או אנושים עד סכנת חיים; שני פצועים נפטרו במהלך האשפוז בשנים 2013-2014 (בדוח לא צוין גיל הנפטרים).

³⁶ אביטל אפל-פנקס, [סקירה בנושא מניעת שכחת ילדים ברכב עבור אנשי מקצוע](#), "בטרם", 8 בספטמבר 2013.

בסקירה מצוטטים מחקרים שלפיהם ברכב שחונה בטמפרטורה של 35 מעלות, האופיינית לקיץ הישראלי, הטמפרטורה הפנימית עולה לכ-65 מעלות בתוך 40 דקות. טמפרטורה זו מסוכנת במיוחד לילדים, למבוגרים פגיעים ולבעלי-חיים.

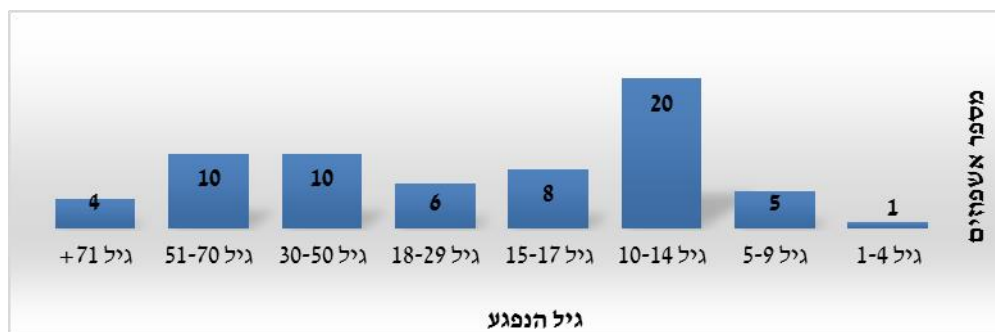
³⁷ אם לא צוין אחרת, הנתונים בפרק הזה מתוך: מכון גרטנר לחקר אפידמיולוגיה ומדיניות בריאות (חל"צ) בע"מ, המרכז הלאומי לחקר טראומה ורפואה דחופה, בית-הספר לרפואה ע"ש סאקלר, אוניברסיטת תל-אביב (מרכז שותף לארגון הבריאות העולמי), נייר עמדה בנושא: עלייה חדה בפצועים שאושפזו עקב היפגעות מאופניים וקורקינט חשמליים, יוני 2015.

כמחצית מכלל הפצועים – 195 איש (52%) – היו ילדים ובני נוער בני 1-17.

להלן התפלגות הגילים של כלל המאושפזים בגין היפגעות מאופנייים ממונעים וקורקינט ממונע בשנים 2014-2008:

תרשים 8: מספר אשפוזים בגין היפגעות מאופנייים ממונעים וקורקינט ממונע לפי גיל הנפגע, 2014-2008

בתרשים 8 עולה כי קבוצת הגיל השכיחה ביותר של מאושפזים עקב תאונות אופנייים וקורקינטים חשמליים היא 10-14. יצוין כי ב-2014 הוחלט כי נהיגה על אופנייים חשמליים מותרת מגיל 14 ומעלה. ב-2014 בלבד אושפזו 95 ילדים בני 1-14 שנפגעו מאופנייים חשמליים.

ברבעון הראשון של שנת 2015 חלה עלייה חדה, של 237%, במספר המאושפזים עקב תאונות שבהן היו מעורבים אופנייים חשמליים או קורקינטים חשמליים לעומת התקופה המקבילה בשנת 2014 (מ-19 אשפוזים ב-2014 ל-64 אשפוזים ב-2015) בקרב משתמשים בכל הגילים. עורכי הנתונים מציינים כי הנתונים נוגעים לרבעון הראשון של השנה – תקופת חורף, שבה הרכיבה על אופנייים וקורקינט חשמליים היא המעטה ביותר ביחס לעונות האחרות.

כ-40% מהמאושפזים עקב היפגעות מאופנייים וקורקינטים ממונעים ברבעון הראשון של 2015 היו בקבוצת הילדים ובני הנוער עד גיל 14.

על-פי הנתונים של מכון גרטנר, **מרבית ההיפגעות מתרחשות בחודשים יולי-אוקטובר – בחופש הגדול ובחגי תשרי.** יצוין כי נתון זה נוגע לכלל הנפגעים, ולא רק לילדים ובני נוער.

4. היפגעות תלמידים במערכת החינוך³⁸

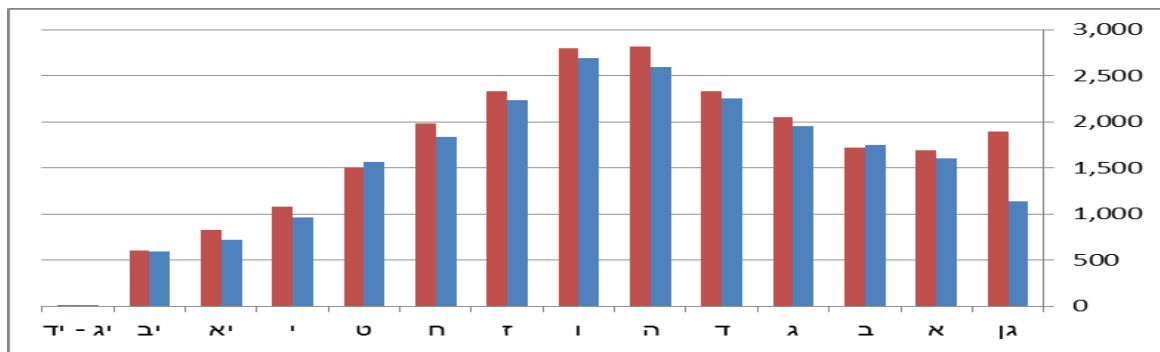
מנתונים שמסר משרד החינוך עולה כי בשנת הלימודים תשע"ד דווחו 24,169 תאונות של תלמידים בבתי-הספר. כמחצית התאונות אירעו בשעת ההפסקה, והשאר – בשיעורי חינוך גופני, בשיעורים רגילים, בטיולים או בהזדמנויות אחרות. רוב התאונות התרחשו בחצר בית-הספר או בכיתות ובמגרשי ספורט. על-פי נתוני משרד החינוך, בשנים אלו הילדים המועדים ביותר לתאונות בבית-הספר הם בגיל בית-הספר היסודי ותחילת חטיבת הביניים. משנת תשע"ג עד שנת תשע"ד חלה עלייה של 67% במספר ילדי הגן

³⁸ משרד החינוך, מכתב בנושא: היפגעות ילדים, נשלח באמצעות דוא"ל ב-29 ביוני 2014 על-ידי סופיה ירמונוק, ממלאת-מקום מתאמת פעולות ומרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד החינוך.

שנפגעו בתאונות בגן הילדים. ייתכן שעלייה זו נובעת מתחילת יישומו של חוק חינוך חובה לבני שלוש-ארבע בשנים האחרונות.

תרשים 9: התפלגות תאונות לפי כיתות (גיל*), תשע"ג ותשע"ד**

** אוחדו נתוני גן טרום-חובה וגן חובה ונתוני י"ג וי"ד; לא מוצגים אירועים שלא דווח באיזו שכבת גיל התרחשו.
** תשע"ג בכחול ותשע"ד באדום.

רוב התאונות במערכת החינוך התרחשו בקרב התלמידים בכיתות ה' ו-ו'. כמו כן, ברוב קבוצות הגיל חלה עלייה במספר תאונות משנת תשע"ג עד שנת תשע"ד. על-פי נתונים של משרד החינוך מספר התאונות גדל בכ-1,500.

5. היפגעות בני נוער במקומות עבודה

• נתונים על בני נוער עובדים

על-פי נתונים של הלמ"ס, בשנת 2013 עבדו כ-33,000 בני-נוער בני 15-17 – כ-8.6% מקבוצת גיל זו.³⁹ ייתכן שמספרם של בני הנוער העובדים בפועל גדול הרבה יותר. בסקר שנערך בעבור **הסתדרות הנוער העובד והלומד**, אשר פורסם במאי 2014 ב"דוח המסכם של הנוער העובד והלומד לשנת 2014",⁴⁰ דיווחו 62% מן הנשאלים (בני 14-18) כי הם עובדים. לפי סקר זה מוערך מספר בני הנוער העובדים בישראל ב-380,000. הפער בין ממצאי סקר הנוער העובד והלומד לבין דיווחי הלמ"ס עשוי לנבוע מטווח הגילים השונה בסקרים, וכן מכך שלעיתים קרובות בני נוער עובדים בעבודות לא רשמיות וללא תלוש משכורת, ולכן אינם נכללים בסטטיסטיקה.

מן הסקר שנערך בעבור הסתדרות הנוער העובד והלומד עולה כי בני נוער עובדים בממוצע 6.4 שעות בשבוע. 65% מהם דיווחו כי הם נוהגים לעבוד במהלך חופשות יותר מאשר בתקופת הלימודים.

• נתונים על תאונות עבודה של בני נוער

על-פי הסקר המופיע בדוח הנוער העובד והלומד לשנת 2014 שהוזכר לעיל, 27% מן הנסקרים דיווחו כי נפגעו במקום העבודה או בדרך למקום העבודה.⁴¹

³⁹ הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2014, פרק 12, [לוח 31](#) (בני 15-34, לפי עבודה ולימודים, מין, גיל וקבוצת אוכלוסייה).

⁴⁰ הסתדרות הנוער העובד והלומד, האיגוד המקצועי לנוער ולצעירים, [הדוח המסכם לשנת 2014](#), 1 במאי 2014, הוכן בשותפות עם קרן פרידריך אברט ובאמצעות מכון גיאוקרטוגרפיה באפריל 2014. לפרטים על הסקר ראו [מצגת](#) באתר הנוער העובד והלומד: 468 בני נוער מהמגזר הכללי נסקרו בסקר אינטרנטי, 100 בני נוער מהמגזר הערבי ו-35 בני נוער מהמגזר החרדי נסקרו בסקר טלפוני. טווח השגיאה המרבי בסקר זה – 4%; מובהקות סטטיסטית – 95%.

⁴¹ שם. 57% מהנשאלים דיווחו כי עבדו ביותר מעבודה אחת ו-73% דיווחו כי עבדו פחות משנה.

על-פי נתוני משרד הבריאות שהוצגו לעיל (טבלה 1), בשנת 2013 פנו לחדר מיון עקב תאונות עבודה 118 בני נוער בחודש יולי ו-111 בני נוער בחודש אוגוסט. מספר פניות זה גבוה ב-62% ממספר הפניות הממוצע של בני נוער בחודש בגין תאונות עבודה באותה השנה.

על-פי נתונים שאסף משרד הכלכלה, בשנים 2006-2011 דווחו 138 תאונות עבודה בכל דרגות החומרה שהיו מעורבים בהן ילדים ובני נוער.⁴² כמחצית המקרים שאופן הטיפול בפגיעה ידוע בהם הסתיימו בטיפול בחדר מיון, וב-17 מקרים אושפז הנפגע בבית-חולים. **תאונה אחת הסתיימה במוות. הנתונים שאסף ארגון "בטרם" שונים מאלה של משרד הכלכלה;**⁴³ לפיהם, בשנים 2008-2011 **נהרגו חמישה בני נוער** בתאונות עבודה,⁴⁴ שלושה מהם בענף הבנייה, שלושה מהם ערבים (לא ברור אם מדובר באותם שלושה נערים). כל ההרוגים היו בנים.

מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד הכלכלה אוכף הוראות חקיקה בתחום הבטיחות בעבודה, ובכלל זה את תקנות עבודת הנוער (עבודות אסורות ועבודות מוגבלות), התשנ"ו-1995. על-פי המינהל, רק כ-25% מהתאונות המדווחות לביטוח לאומי לצורך קבלת תגמולים מדווחות גם למשרד על-פי החוק. לפיכך, אין למינהל נתונים מלאים על היפגעות בעבודה. **בכל תאונה קטלנית מתנהל בירור או חקירה לבדיקת המקרה. תוצאותיהם מועברות לידי משטרת ישראל ולתביעה הפלילית במשרד הכלכלה למיצוי הדין עם האחראי לתאונה.**⁴⁵

על-פי דוח של המוסד לביטוח לאומי ומנהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית של משרד הכלכלה בנושא "תאונות עבודה בישראל", בשנת 2012 קיבלו 140 קטינים עד גיל 18 דמי פגיעה בגין תאונת עבודה (ובכלל זה עבודה בחודשי הקיץ).⁴⁶ לקטינים אלו נקבעו מספרי ימי אי-כושר עבודה כמפורט בטבלה 3:

טבלה 3: מספר ימי אי-כושר עבודה שנקבע לקטינים עד גיל 18 בשנים 2009-2012 מספרים (אחוזים)	
מספר ימי אי-כושר עבודה	מספר הילדים ובני הנוער
12-1	35 (25%)
30-13	46 (33%)
45-31	17 (12%)
60-46	15 (11%)
75-61	6 (4%)
90-76	12 (9%)
91	9 (6%)
סך הכול	140 (100%)

אי-כושר עבודה של בני נוער נמשך במקצת המקרים חודשים אחדים. ייתכן שתאונות עבודה אלו גורמות לבעיות בריאות לטווח ארוך.

⁴² אושרי וייס ושירה כסלו, [היפגעות בני נוער בתאונות עבודה בישראל](#), ארגון "בטרם" לבטיחות ילדים והמוסד לביטוח לאומי, דצמבר 2012, עמוד 13.

⁴³ שם, עמ' 10.

⁴⁴ גיובטוח – קרן מנוף (המוסד לביטוח לאומי), [תקציר סקר עם בני נוער על תעסוקה וחשיפה למסרי בטיחות בעבודה](#), מאי 2014.

⁴⁵ ורדה אדוארדס, ראש מינהל ומפקחת עבודה ראשית, מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד הכלכלה, מכתב בנושא: היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער, 16 ביוני 2015; דוא"ל, 29 ביוני 2015.

⁴⁶ רן כהן ונטליה גיטלסון, המוסד לביטוח לאומי ומינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד הכלכלה, [דוח תאונות עבודה בישראל – תמונת מצב 2009-2013](#).

פרק ב': פעילות לאומית בתחום מניעת היפגעות ובטיחות ילדים ובני נוער בישראל

תמצית

- גופים כגון משרדים ממשלתיים, ארגון "בטרם" לבטיחות ילדים, הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים ועמותת "אור ירוק" מקיימים פעילות חינוך והסברה בנושא בטיחות והיפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער בכלל ובחופשת הקיץ בפרט. הגופים מכינים ומפרסמים עלונים וחוברות מידע בדבר בטיחות ילדים באתרי האינטרנט שלהם, מארגנים מסעות הסברה וכנסים, פועלים במוסדות החינוך בקרב התלמידים, צוותי הוראה וההורים ועוד.
- בשנת 2012 פרסמה הברית האירופית לבטיחות ילדים – (ECSA) EuroSafe – דוח על בטיחות ילדים בישראל במסגרת הפרויקט "כלים לטיפול בפגיעות ילדים". בדוח נבחנו היבטים של בטיחות ילדים ובני נוער ב-28 מדינות, ובהן ישראל.
- הציון הכולל שישראל קיבלה בכל התחומים שנבחנו בפרויקט היה 38 (הציון המקסימלי הוא 60); הציון הממוצע של כל המדינות שהשתתפו בפרויקט היה 37.5. עורכי הדוח הדגישו כי בכמה היבטים של בטיחות ילדים נדרש שיפור או שינוי של ממש, אם ברמת ההסדרה ואם ברמת היישום והאכיפה של ההסדרה הקיימת.
- בעקבות העלאת נושא בטיחות הילדים בישראל על סדר-היום הציבורי, ולנוכח הנתונים הקשים על היפגעות ילדים בתאונות בית, פנאי ודרכים, **התקבלה בפברואר 2012 החלטת ממשלה מס' 4289 על מהלך לאומי לתכנון תוכנית רב-שנתית לקידום בטיחות ילדים בישראל**. בתוכנית שותפים 16 משרדי ממשלה וגופים לאומיים. התוכנית פועלת בהובלת משרד הבריאות, וארגון "בטרם" הוא הגורם המקצועי המייעץ והמלווה את התוכנית.
- השותפים בתוכנית מיפו את פעילותם בנושא בטיחות ילדים וגיבשו תוכניות עבודה ברמה המשרדית והלאומית לחמש שנים, מ-2016 עד 2020. עלות התוכנית הלאומית בחמש שנות יישומה הוערכה ב-300 מיליון ש"ח. דוח הוועדה היה בשלבי אישור סופיים עת התפרקה הממשלה ב-2014. **להערכת גורמים במשרד הבריאות, אם הדוח יאושר ביוני הקרוב (2015), יהיה אפשר להגישו בספטמבר 2015 לאישור הממשלה לקראת המשך יישומה של התוכנית ותקצובה**.
- בינואר 2014 פרסם מכון התקנים הישראלי את התקן **דירוג לבית בטוח ילדים**, שנועד להקטין את מספר התאונות בתחומי הבית. התקן נכתב ביוזמת ארגון "בטרם", והוא קובע את המאפיינים והקריטריונים להערכת רכיבים לצורך דירוג בטיחות של ילדים בתחומי הבית. **מדובר בתקן וולונטרי**.
- בתקן בית בטוח לילדים מפורטים אמצעי הבטיחות בבריכות בבתים פרטיים ובבניינים משותפים, ומוצגים תנאי הסף לבריכה פרטית, ובהם התנאים שבתקנות התכנון והבנייה ובתקנות החשמל (תקנות מחייבות) ותקנים נוספים להבטחת בטיחות ילדים בבריכות כאלה. למכון התקנים אין עדיין מידע על השימוש בתקן ועל האפקטיביות שלו.
- ביולי 2014 התקבלו בוועדת הכלכלה של הכנסת תקנות התעבורה (תיקון מס' 12), התשע"ד-2014, בדבר הסדרת השימוש באופניים חשמליים. התקנות קובעות את הגיל המינימלי לשימוש באופניים שבהם מותקן מנוע עזר, דרישות טכניות לאופניים (הפעלת אופניים באמצעות דוושות

אופניים בלבד, המהירות המרבית של האופניים, סימון האופניים לפי התקן האירופי, לרבות סימון ההספק המרבי של המנוע החשמלי) ועוד.

- הגורמים המקצועיים בתחום מעלים טענות רבות על אי-עמידה של המשטרה באכיפת התקנות בדבר שימוש באופניים חשמליים ופועלים להרחבת סמכויות האכיפה של פקחי העיריות ולהעלאת הגיל המותר לשימוש באופניים חשמליים מ-14 ל-16. כמו כן, הם דורשים להגביר את אכיפת החובה לחבוש קסדות, להסדיר את סוגיית הביטוח בתאונות אופניים ולהסדיר את נושא מתן רישיון הנהיגה והרישוי של כלי רכב זה. יש דרישה להסדרה דומה של השימוש בקורקינטים חשמליים ולהרחבת הפעילות ההסברה והחינוך בנושא.
- בינואר 2006 נכנס לתוקף תקן 1498 המחודש: "מתקני משחקים: מדריך להתקנה, לפיקוח, לתחזוקה ולתפעול". על-פי מכון התקנים, כיום ל-10,000 גני משחקים בגנים ציבוריים בארץ יש היתר לסימון מתקני המשחקים בתו תקן. לגורמי המקצוע – מכון התקנים ומינהל התקינה במשרד הכלכלה – אין נתון מדויק על מספר גני המשחקים הקיימים כיום בארץ. מבקר המדינה בדק בשנת 2008 את הפיקוח של הרשויות המקומיות ומשרדי הממשלה על גני המשחקים הציבוריים וציין כי בזמן הביקורת היו בארץ כ-20,000 גנים.
- היבט נוסף שקשור לבטיחות במגרשי משחקים הוא ההצללה. מבקר המדינה פרסם בשנת 2014 דוח בנושא ובו עלה כי משרד הפנים לא פרסם הוראה המחייבת את הרשויות המקומיות להקים הצללות בגני משחקים, ולכן גם מכון התקנים לא קבע תקן ובו הנחיות לתכנון הצללה. בבדיקה נמצאו גני משחקים שאינם מוצללים כלל.
- תקן נוסף שנוגע למתקני משחקים לילדים הוא ת"י 1604, שמפורטות בו הדרישות המינימליות שיבטיחו ייצור, התקנה, תחזוקה, תפעול, בחינה ובדיקה בטוחים של מכונות ומבנים נייחים, ארעיים או קבועים של **מתקני שעשועים**. לטענת מינהל תקינה במשרד הכלכלה **יש בעיות קשות באכיפת התקינה של מתקנים מסוג זה בגני שעשועים נייחים**, משום שהם נעים ממקום למקום ופועלים בתקופות מסוימות של השנה. חלק מבעלי המתקנים מהסוג הזה פועלים ללא רישיון. כמו כן, קשה לאמוד את מספר המתקנים מהסוג הזה מאותה סיבה.
- התקן העוסק בדרישות בטיחות והשיטות בדיקה כלליות של ציוד ספורט – ת"י 5515 – **אינו תקן מחייב כיום** אלא במוסדות החינוך שבאחריות משרד החינוך. כך, ברשויות המקומיות פועלים מתקני ספורט ציבוריים רבים ללא אסדרה מחייבת וללא פיקוח נאות.

1. פעילות בתחום מניעת היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער

בשנים האחרונות נעשו מאמצים לשיפור מניעת ההיפגעות הבלתי-מכוונת של ילדים ובני נוער ברמה הלאומית, החל בהקמת ועדות מומחים בתחומי בטיחות, ביוזמות חקיקה הנוגעות להיבטים של בטיחות ומניעת היפגעות ובקביעת תקנים חדשים וכלה בהקמת התוכנית הלאומית הרב-שנתית לבטיחות ילדים, שפעילותה החלה בשנת 2012.

גופים רבים מקיימים פעילות למניעת היפגעות של ילדים ובני נוער, ובהם משרדים ממשלתיים ולא ממשלתיים האחראים לשירותים שניתנים לילדים ולבני נוער בישראל ולסביבה שהם גדלים בה. להלן סיכום פעילות של כמה מהם בתחום מניעת היפגעות, בדגש על פעילות בחופשת הקיץ. יצוין כי כל הגופים שפעילותם תואר בפרק זה שותפים לתוכנית הלאומית הרב-שנתית לבטיחות ילדים (להרחבה על התוכנית ראו פרק 6 להלן). הפעילות בתחום בטיחות ילדים בקיץ היא חלק בלתי נפרד מהפעילות הכללית בתחום זה. לפיכך, בהמשך יובאו עיקרי הפעילות בתחום בטיחות ילדים ומניעת היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ברמה הארצית בכלל ובחודשי הקיץ בפרט.

משרד הבריאות⁴⁷ מחבר ומפרסם עלונים וחברות מידע בדבר בטיחות ילדים באתר האינטרנט שלו ומפיץ אותם במרפאות ובבתי-החולים. בפרסומים אלו מוצגים כללי בטיחות בשימוש בצעצועי ובאיפור פורים, הסברה על החשיבות ששל שתיית מים ושל מתן חיסונים, איסור שימוש בחומרים ובמוצרים מסוימים במוסדות חינוך ועוד. כמו כן, המשרד מקיים פעילות הסברה והדרכה להורים בתחנות טיפת חלב על בטיחות והתנהגות בטיחותית של ילדים בנסיעה ברכב ובהליכה בכביש, על נפילות, על חפצים חדים וחמים ועל השגחה על התינוק ועוד. משרד הבריאות עובד בשיתוף הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים וארגון "בטרים" על לומדה המיועדת לאחיות ולאחים טיפות חלב לרענון ידע בנושא הדרכת הורים לזהירות ולהתנהגות בטוחה בדרכים. הלומדה עדיין לא הופצה, ומשרד הבריאות נמסר כי היא תופץ בהקדם בלשכות הבריאות כדי שהאחיות והאחים ישתתפו בהכשרה.

במשרד הבריאות פועלת "המועצה הלאומית לבטיחות בית ופנאי ומניעת היפגעות" – גוף המייצג למנכ"ל משרד הבריאות ולגורמים אחרים בהנהלת המשרד שמבקשים המלצות בנושא. להמלצות המועצה אין תוקף מחייב, אלא אם כן מנכ"ל המשרד מחליט לאמץ אותן ולעגן אותן בחוזרי מנכ"ל או בחוזרי מינהל רפואה.⁴⁸

משרד הבריאות מתקצב תוכניות מניעה שארגון "בטרים" לבטיחות ילדים מפעיל. הארגון מפיץ חומרי הסברה על מניעת היפגעות ילדים בתחנות טיפת חלב ובלשכות הבריאות המחוזיות. במשרד הבריאות מציינים כי ארגון "בטרים" הוא "הזרוע הארוכה" של המדינה ושל משרד הבריאות להפעלת תוכניות למניעת היפגעות ילדים.

⁴⁷ אם לא צוין אחרת המידע התקבל ממירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר במשרד הבריאות, מכתב בנושא: היפגעות ילדים: נתונים ודרכי מניעה, נשלח באמצעות דוא"ל, 16 ביוני 2015.

⁴⁸ גרסיאלה ביל, מנהלת המועצות הלאומיות לבריאות במשרד הבריאות, דוא"ל, 7 ביוני 2015.

ארגון "בטרם" לבטיחות ילדים בישראל הוקם בשנת 1995 במרכז שניידר לרפואת ילדים, והוא פועל לשינוי בכל הנוגע לתרבות השמירה על חיי הילדים. הארגון פועל להפחית את שיעורי התמותה מפגיעות בקרב ילדים מלידה ועד גיל 17. ממשלת ישראל הכירה בארגון כגורם המקצועי המוביל בבטיחות ילדים בישראל. "בטרם" משתף פעולה עם משרדי ממשלה, עם גופים ציבוריים, עם רשויות מקומיות, עם ארגונים חברתיים ועם גופים עסקיים. הארגון הוא הנציג בישראל של ארגון Safe Kids World Wide ושל ארגון הגג האירופי לבטיחות ילדים, European Child Safety Alliance, שחברות בו כ-30 מדינות אירופיות. במסגרת פעילותו "בטרם" מאתר, אוסף ומפרסם לציבור נתונים על היפגעות ילדים, מכין חומרי הסברה לחינוך לבטיחות ילדים, מייעץ לגופים ממשלתיים ולא ממשלתיים בתחום ואף מפעיל שירות לייעוץ אישי למשפחות בנושא בטיחות. הארגון עורך אחת לשנה שבוע בטיחות ומפעיל פרויקטים מיוחדים בחברה הערבית.⁴⁹

לקראת הקיץ "בטרם" מפרסם עלוני מידע וחומרי הסברה לציבור הרחב באתר האינטרנט ומעביר אותם לגופים שונים.

אגף מעונות יום ומשפחתונים במשרד הכלכלה עובד בשיתוף משרד הבריאות וארגון "בטרם" בכל הנוגע להכשרת צוותי הגננות בגני ילדים ובמשפחתונים לילדים בגיל הרך שהמשרד מכיר בהם,⁵⁰ גם לשם קבלת המלצות וכללי בטיחות וגם לשם ארגון השתלמויות בנושא לצוותים מקצועיים של המעונות. השנה (2015) נערכת השתלמות בנושא בטיחות בקרב כלל המנהלות של מעונות יום שהאגף מכיר בהם. זוהי הפעם השנייה שנערכת השתלמות מסוג זה במסגרת פעילות האגף (הראשונה נערכה ב-2008). לדברי גב' מיכל כרמל, הממונה על ההדרכה וההכשרה באגף, השתתפות בהכשרה השנתית אינה חובה, אך מנהלות הגנים שבפיקוח המשרד מבינות את חשיבות ההכשרה וכמעט כולן משתתפות בה.

האגף למעונות יום ולמשפחתונים מעדכן את הנהלים ואת הנחיות הבטיחות לפי ההמלצות שמפרסמים משרד הבריאות וארגון "בטרם".

באגף כמה בעלי תפקידים הממונים על בטיחות ילדים במעונות יום ומשפחתונים :

1. ממונה הדרכה והכשרה – אחראית להדרכה והכשרה של צוותים מקצועיים במעונות יום בכלל ובתחום הבטיחות ומניעת היפגעות ילדים בפרט; אחראית לעדכון נהלים בנושא ולהעברתם למעונות יום ולרענון הכשרות בתחום;
2. אחראית למפרט הבטיחות במשפחתונים;

⁴⁹ ארגון **בטרם**, תאריך כניסה: 25 ביוני 2015.

⁵⁰ האגף למעונות-יום ומשפחתונים פועל מתוקף חוק הפיקוח על מעונות, התשכ"ה-1965. החוק אינו מחייב פיקוח על מסגרות חינוכיות לילדים בגיל הרך. האגף מופקד על מסגרות המבקשות הכרה מטעמו. מסגרות שבפיקוח האגף מקבלות הטבות, ובהן סבסוד תשלומי הורים על-פי מפתח כלכלי. האגף עובד עם ארגונים וגופים רבים המפעילים מעונות-יום ברחבי הארץ וחתומים על הסכמים אתו. לצד מעונות-היום, שרובם מופעלים באמצעות ארגונים ורשתות, האגף מפקח גם על משפחתונים, שמנהלות המשפחתונים מפעילות ישירות, בסיוע ובפיקוח של רכזות המועסקות ברשות המקומית. רוב המשפחתונים מופעלים בביתה של מנהלת המשפחתון, וברובם שוהים כחמישה ילדים. נוסף על אלה, יש מעונות שמופעלים בקיבוצים ובמושבים שיתופיים.

מדי שנה שוהים במעונות יום ובמשפחתונים שבפיקוח משרד הכלכלה כ-20% מהפעוטות מגיל חצי שנה ועד גיל שלוש (בשנת הלימודים תשע"ג שהו ב-1,727 מעונות יום וב-3,597 משפחתונים כ-111,000 פעוטות). בסוף שנת 2013 היו בישראל כ-507,700 תינוקות ופעוטות מגיל לידה עד גיל שלוש (לא כולל); הלמ"ס, [שנתון סטטיסטי לישראל 2014](#), לוח 2.3: אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, מין וגיל.

3. מרכזת נתונים על היפגעות ילדים במעונות יום ובמשפחתונים המוכרים.

חובה על העובדים במעונות יום ובמשפחתונים לעבור קורס עזרה ראשונה של מד"א, ובהמשך – קורס רענון אחת לשנה. כמו כן, אחת לשנה האגף למעונות יום ומשפחתונים מעביר פניות אל מנהלי הארגונים המפעילים מעונות יום ולרכזות המשפחתונים לרענן את נוהלי הבטיחות לכל המטפלות ולהקפיד על יישום ההנחיות והנהלים להבטחת שלומם ובטיחותם של התינוקות והפעוטות. באגף נערכים לפעילות למניעת היפגעות ילדים לקראת הקיץ, בין היתר על בסיס המלצות שמשדר הבריאות מפרסם בנושאים כגון מניעת חשיפה לשמש ושתיית מים.⁵¹

מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד הכלכלה⁵² הוא רגולטור, יוזם ומגבש חקיקה, אוכף ומפקח בתחומי הבטיחות והבריאות בעבודה. המינהל מפעיל מערך מפקחי עבודה בתחומי הבריאות והבטיחות העורכים ביקורים במקומות עבודה ברחבי הארץ במגוון ענפים. המפקחים מוסמכים להוציא צווי בטיחות (הפסקת עבודה) וצווי שיפור (דרישה לעמידה בדרישות החוק לשיפור הבטיחות) במקומות עבודה. המינהל חוקר תאונות עבודה קשות ואירועים מסוכנים, מחלות מקצוע והפרה של הוראות חוק, ומכין הצעות לכתבי אישום.

מינהל הבטיחות פועל ואוכף הוראות חקיקה בתחום הבטיחות בעבודה, ובכלל זה תקנות עבודת הנוער (עבודות אסורות ועבודות מוגבלות), התשנ"ו-1995. המינהל מגדיר ואוכף דרישות מקצועיות ממקומות העבודה לשמירה על בטיחותם של כלל העובדים, וקובע את ההתאמות הנדרשות לקבוצות אוכלוסייה מסוימות כגון נשים ובני נוער.

המוסד לבטיחות ולגהות הוא תאגיד ציבורי ללא כוונות רווח (מלכ"ר) שהוקם במטרה לקדם את הבטיחות והבריאות בתעסוקה ולהגביר את המודעות לנושא במקומות העבודה. מטרתו היא צמצום מספר הנפגעים מתאונות עבודה וממחלות מקצוע. המוסד אחראי לפרסום ולהסברה בנושא היפגעות במקומות עבודה.

במשרד הכלכלה ציינו כי כיום יש קושי בשיתוף מידע על היפגעות במקומות עבודה עם המוסד. מינהל הבטיחות של משרד הכלכלה אינו מקבל כיום מידע פרטני על הנפגעים בתאונות עבודה ובמחלות מקצוע מן המוסד. שיתוף מידע היה מאפשר טיפול מסודר של מינהל הבטיחות בנושא, ובכלל זה בבטיחותם של בני נוער המועסקים במקומות העבודה שבהם מבקרים מדריכי המוסד לבטיחות ולגהות. לטענת משרד הכלכלה, "המוסד מוביל קו של הפרדה מוחלטת בין פעילות האכיפה ופעילות ההסברה, דבר העלול לפגום ביכולת השליטה והמניעה של היפגעות עובדים".⁵³ מידע זה של משרד הכלכלה נמסר למרכז המחקר והמידע של הכנסת זמן קצר לפני הגשת המסמך לוועדה, לכן לא היה באפשרותנו לקבל את תגובתו של המוסד לבטיחות ולגהות. אם תתקבל תגובת המוסד, נעדכן את המסמך.

⁵¹ מיכל קרמל, ממונה על ההדרכה וההכשרה, האגף למעונות-יום ולמשפחתונים לגיל הרך במשרד הכלכלה, שיחת טלפון, 14 ביוני 2015.

⁵² ורדה אדוארדס, ראש מינהל ומפקחת עבודה ראשית, מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד הכלכלה, מכתב בנושא: היפגעות בלתי מכוונת של ילדים ובני נוער, 16 ביוני 2015; דוא"ל, 29 ביוני 2015.

⁵³ שם.

במשרד הכלכלה ציינו כי לנוכח הנתונים על היפגעות במקומות עבודה שבידי המשרד, נקבע כי יש להגביל את עבודתם של בני נוער בעבודות בנייה.

משרד החינוך⁵⁴ פועל לקביעת מדיניות ולהסברה לתלמידים בנושא בטיחות, זהירות בדרכים ומניעת התנהגויות סיכון. יש תוכניות לימודים ייעודיות לילדי הגן, לילדי בית-הספר היסודי, לחטיבה ולתיכון:

- בעבור ילדי הגן מופעלות תוכניות המעודדות בטיחות כללית ותוכניות חינוך לזהירות בדרכים. נוסף על כך משרד החינוך מקיים פעילות הסברה באינטרנט להורים בנושאי בטיחות בדרכים, סכנות השמש ובטיחות כללית.

- בבתי-הספר היסודיים מופעלות תוכניות ייעודיות לכמה שכבות גיל. בכמה מהתוכניות המורים מחויבים להשתתף בפיתוח מקצועי בתחום הזהירות בדרכים. בסוף בית-הספר היסודי התלמידים קבלים הכשרה לשמש במשמרות זה"ב. בטיחות ובטחון כלליים נלמדים במהלך השנה, וכן במועדים מסוימים, **כמו לקראת חגים וחופשות.**

- בחטיבות הביניים ובתיכונים התלמידים מקבלים הדרכה בתחום הבטיחות בדרכים, ובעיקר על רכיבה על אופניים, הכנה לנהיגה וכישורי חיים הנדרשים לבטיחות בדרכים.

- **בחינוך המיוחד מושם דגש על בטיחות לקראת חופשת הקיץ וחופשות אחרות.** הצוותים החינוכיים משתתפים בהכשרות ובקורסי עזרה ראשונה. מושם דגש על התנהגות נכונה בהסעות תלמידים. פעילויות החינוך המיוחד מותאמות לשכבת הגיל ולרמת התפקוד של התלמידים.

לקראת החופש הגדול מופץ חוזר מנכ"ל משרד החינוך בנושא "הסברה וחינוך לבטיחות מונעת לקראת חופשת הקיץ". ההנחיות מופנות לתלמידים ולהוריהם. בחוזר כמה המלצות על בטיחות בדרכים, בבית, בקייטנות, במקומות משחק ועוד.⁵⁵

באתר "מחנכים מסביב לשעון" של משרד החינוך מוצעות פעילויות על-פי גיל: העלאת מודעות לנזקי השמש, לבטיחות בדרכים ולסביבה הקרובה לילדי הגן; בטיחות בשכונה, בים ובבריכה, במסיבות ובדרכים לתלמידי היסודי; תוכניות בתחום הבטיחות בדרכים, באינטרנט ובנסיעות לאילת לבני נוער. כמו כן, יש תוכניות לבטיחות ילדים בני נוער בחודש הרמדאן.

• **הכשרות מקצועיות בתחום בטיחות ילדים במערכת החינוך**

בשנת הלימודים תשע"ד עשה האגף לבטיחות של משרד החינוך שורה של פעילויות הדרכה והכשרה לקציני ביטחון, לעובדי הוראה ולעובדים ברשויות המקומיות, הממונים על נושאי הביטחון, הבטיחות ושעת חירום. כמו כן, הוכשרו 98 מנהלי בטיחות מוסדות חינוך ברשויות המקומיות. ניתנו הדרכות אינטרנטיות בנושאי בטיחות לכ-8,000 פרחי הוראה והרצאות בענייני בטיחות לכ-400 מועמדים לתפקידי ניהול בבתי-ספר. משרד החינוך נמסר כי בשנה שעברה הוכשרו בנושאי בטיחות כ-1,000 מנהלים או רכזי פעילות במוסדות חינוך חרדיים.

⁵⁴ משרד החינוך, מכתב בנושא: היפגעות ילדים, נשלח באמצעות דוא"ל ב-29 ביוני 2014 על-ידי סופיה ירמונונק, ממלאת-מקום מתאמת פעולות ומרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד החינוך.

⁵⁵ משרד החינוך, **הסברה וחינוך לבטיחות מונעת לקראת חופשת הקיץ**, תאריך כניסה: 29 ביוני 2015.

בשנים 2011-2014 קיבלו הכשרה בתחום העזרה הראשונה 7,787 מורים ו-885 גנות. כמו כן, נערכו קורסי ריענון לכ-12,980 מורים ו-458 גנות. בארבע השנים האחרונות 3,556 איש השתתפו בקורס רכזי ביטחון. סייעות מקבלות הכשרה בתחום הבטיחות במסגרת ההכשרה המקצועית שלהן. במסגרת זו הן לומדות כללי בטיחות, בריאות וביטחון, הזנה נכונה והכנת תפריט, מחלות ילדים, גמילה, עזרה ראשונה ועבודה במצבי חירום. **הכשרת הסייעות היא באחריות המעסיק (הרשות המקומית).**

נוסף על כך, פותח קורס אינטרנטי העוסק בבטיחות בגני ילדים. בשלוש השנים האחרונות השתתפו כ-1,200 רכזי טיולים בהכשרה בנושאי בטיחות פעילויות חוץ וטיולים. כמו כן, נערכו הכשרות בענייני בטיחות לכ-7,000 מדריכי טיולים וכ-4,000 מנהלי קייטנות. משרד החינוך מנפיק כ-15,000 אישורי טיולים בכל שנה. באישור יש הפניה של אחראי הטיול להנחית המשרד ולאתרים שבהם הוא יכול למצוא חומר מקצועי. בימים אלו בונה משרד החינוך תוכנית רענון בעבור עובדי הוראה בנושאי בטיחות, ביטחון ושעת חירום. משנת הלימודים תשע"ו ואילך כל עובדי ההוראה ישתתפו בקורס זה אחת לחמש שנים.

הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים⁵⁶ פועלת בתחומי ההסברה והחינוך, ההכשרה, התשתיות, האכיפה, החקיקה ואיסוף מידע, נתונים ומחקר בנושא הבטיחות בדרכים. הרשות מפעילה מרכזי הדרכה לבטיחות בדרכים ברשויות המקומיות. הפעילויות מותאמות לקבוצות אוכלוסייה ולמגזרים שונים, ויש בהן תכנים מיוחדים שנוגעים לבטיחות בדרכים בחופשת הקיץ, כגון התנהגות בטוחה בחופשת הקיץ, פעילות הסברה בקרב צעירים במסגרת אירועי קיץ ברשויות מקומיות ופעילות הסברה לנהגים צעירים לקראת הקיץ.

הרשות מרכזת את הפעילות של פורום גורמים מקצועיים בתחום הבטיחות בדרכים, אשר מתכנס מדי חודש בחודש ודן בסוגיות שעל סדר-היום. שותפים בפורום משרד התחבורה, משטרת ישראל, משרד הבריאות ומשרד החינוך, ארגון "בטרים", מד"א והרשות הארצית לכבאות והצלה. אחת המטרות של הפורום היא לעדכן את השותפים בו על הפרויקטים שיוזמים ומבצעים ארגונים כדי שכל גורם יתרום מהידע שלו וכדי למנוע כפילויות בפעילות.⁵⁷

במפגש האחרון של הפורום נדונה ההיערכות לתקופת הקיץ. בדיון הוצגו הפעילויות של הרשות לקראת החופש הגדול, ובהן פעילויות להכנה לקיץ:

- ימי שיא בבתי-ספר בסימן יציאה לחופשת הקיץ;
- קייטנות – הדרכה של מפעילים ומדריכים;
- חלוקת עלוני הסברה להורים וילדים;
- השתלבות במסיבות סיום של בית-הספר;
- פרסום שלטי חוצות.

⁵⁶ הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, [דין וחשבון שנתי לשנת 2013](#), נובמבר 2014. הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים היא רשות סטטוטורית עצמאית, ונקבעו לה יעדים להפחתת מספר ההרוגים בתאונות דרכים. הרשות פועלת מכוח חוק הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים (הוראת שעה), התשס"ו-2006, ומכוחו היא גם מפרסמת דין וחשבון שנתי.

⁵⁷ רחל גולדווג, מנהלת תחום המחקר והמידע ברשות הלאומית לבטיחות בדרכים, שיחת טלפון, 25 ביוני 2015.

כמו כן, לקראת הקיץ נערכת פעילות חינוך והעברת מסרי בטיחות בסימן החופש הגדול להורים, לילדים ולנוער באמצעות בתי-הספר בשיתוף אגף זהירות בדרכים במשרד החינוך. פעילויות בחופשת הקיץ:

- הפעלת מרכזי ההדרכה ברשויות המקומיות;
- הדרכות בקייטנות;
- הפעלת תחנות רענון בכביש הערבה ובכביש הבקעה;
- שילוט חוצות ופרסום מודעות בעיתונות המקומית ובאתרי האינטרנט.⁵⁸

משרד הפנים פועל בתחום בטיחות הילדים בכמה אגפים. למשל, הממונה על חופי הרחצה פועל להגדלת מספר אתרי הרחצה המוכרזים ואגף רישוי עסקים פועל לשיפור כללי הבטיחות בבריכות שחייה. כמו כן, המשרד פועל לשיפור תקנות התכנון והבנייה על-ידי קביעת כללי בטיחות חדשים בנוגע לחניונים לכלי רכב כבדים, בעיקר במגזר המיעוטים, ובנוגע לאזורי חניה להורדת תלמידים בבתי-ספר.⁵⁹ נוסף על כך, ממשרד הפנים נמסר כי במשרד מחברים כיום מאמר בנושא בטיחות ילדים בבית ובסביבה הבנויה, והוא עתיד להתפרסם באתר האינטרנט "שער המידע לרישוי ובניה".⁶⁰

2. מניעת היפגעות ילדים בישראל במבט בין-לאומי

בשנת 2012 פרסמה הברית האירופית לבטיחות ילדים – EuroSafe – (European Child Safety) ECSA דוח על **בטיחות ילדים ומתבגרים בישראל** שהוכן במסגרת פרויקט "כלים לטיפול בפגיעות ילדים" (TACTICS – Tools to Address Childhood Trauma).⁶¹ בדוח נבחנו בטיחות ילדים ובני נוער (מלידה עד גיל 19) בישראל ובמדינות בעולם, ובתוך כך ההסדרה של התחום. בפרויקט השתתפו 28 מדינות,⁶² ונסקרו בו התחומים האלה: בטיחות הולכי רגל, בטיחות נוסעים ברכב, בטיחות רוכבי קטנועים וכלי רכב דו-גלגליים ממונעים, בטיחות רכיבה על אופניים, בטיחות במים, מניעת נפילות, מניעת הרעלות, מניעת כוויות, מניעת חנק, וכן מדיניות ותשתיות. הדוח האחרון פורסם בשנת 2012, והמידע והנתונים בו מעודכנים ליולי 2011. עד כה ישראל נכללה פעמיים במדינות הנסקרות בפרויקט TACTICS – בפעם הראשונה בשנת 2009 ובפעם השנייה בשנת 2012. הציון הכולל של ישראל בכל התחומים שנבחנו עלה מ-31.5 בשנת 2009 ל-38 בשנת 2012 (הציון המקסימלי הוא 60) (ראו נספח). לשם השוואה, הציון הממוצע בכל המדינות שהשתתפו בפרויקט

⁵⁸ מרכז מידע לאומי לבטיחות בדרכים, הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, מצגת שהוצגה ביוני 2015 בפורום בטיחות בדרכים של הרשות הלאומית; שלחה רחל גולדווג, מנהלת תחום המחקר והמידע ברשות הלאומית לבטיחות בדרכים, 25 ביוני 2015.

⁵⁹ דוד פילזר, מנהל האגף להנחיות ותקנות תכנון ובנייה במשרד הפנים, שיחת טלפון, 28 ביוני 2015.

⁶⁰ עידן מגידש, לשכת שר הפנים, דוא"ל, 29 ביוני 2015.

⁶¹ M. MacKay and J. Vincenten, [Child Safety Report Card 2012 – Israel](#), European Child Safety Alliance, EuroSafe, Birmingham 2012.

⁶² המדינות שנסקרו בפרויקט: אוסטרליה, איטליה, איסלנד, אירלנד, אנגליה, בולגריה, בלגיה, גרמניה, הולנד, הונגריה, ויילס, יוון, ישראל, לוקסמבורג, לטביה, ליטא, מלטה, סלובניה, סלובקיה, ספרד, סקוטלנד, פורטוגל, פינלנד, צ'כיה, צרפת, קרואטיה, רומניה ושבדיה.

TACTICS היה 35 בשנת 2009 ו-37.5 בשנת 2012.⁶³ על אף השיפור הניכר שחל בישראל משנת 2009 עד שנת 2012, עורכי הדוח הדגישו כי בכמה היבטים של בטיחות ילדים נדרש שיפור או שינוי של ממש, אם ברמת האסדרה ואם ברמת היישום והאכיפה. **בתחום מניעת נפילות** קיבלה ישראל ציון נמוך במיוחד (1 מתוך 5), משום שאין בה איסור לשווק הליכוניים לתינוקות ולהשתמש בהם ולא נקבעה בה חובה לבצע שינויים במבנים למניעת נפילות ילדים מחלונות בניינים של יותר מקומה אחת (כמו סורגים או מנעולים). **גם בתחום מניעת חנק** קיבלה ישראל ציון נמוך במיוחד (1), בין השאר משום שאין בה איסור של ייצור ומכירה של בלוני לטקס, של שימוש בחומרים לא אכילים במוצרי מזון ושל שילוב שרוכים בבגדי ילדים ואין פיקוח על עיצוב ומכירה של חבלי וילונות. נוסף על כך, צוין בדוח כי אכיפת החוקים המחייבים שימוש במדבקות אזהרה על מוצרים כדי למנוע חנק והטלת מגבלות על מוצרים לא בטיחותיים אינה מספקת. ישראל קיבלה ציון נמוך (2 מתוך 5) **גם בתחום מניעת כוויית**. בדוח נאמר כי בישראל אין תקני בנייה המחייבים התקנת גלאי עשן בכל מבני המגורים והמבנים הציבוריים ואין חקיקה המגבילה מכירת סיגריות מהסוג הקשה להצתה. כמו כן, ישראל אינה מחייבת שימוש בבדים עמידים לאש בפיג'מות לילדים, ואין אכיפה מספקת של החוק המגביל את הטמפרטורה המרבית של מי ברוז בבתי מגורים ובמבנים המשמשים לטיפול בקבוצות אוכלוסייה רגישות, כמו גני ילדים, מעונות יום ובתי אבות. גם בתחומים שבהם קיבלה ישראל ציונים גבוהים יותר צוינו בדוח השינויים הנדרשים לשם שיפור בטיחות הילדים והנוער, ובהם קביעת חובה להושיב ילדים עד גיל 4 במושב בטיחות כשפניהם מופנות לאחור והושבת ילדים עד גיל 13 במושב האחורי של הרכב; הגברת האכיפה של איסור שתיית אלכוהול בעת נהיגה בקרב נהגים צעירים ושל החוק המגביל את המהירות של קטנועים וכלי רכב דו-גלגליים; הגברת האכיפה של החוק המחייב חבישת קסדה בעת רכיבה על אופניים. מחברי הדוח ציינו כי **יש להגביר את אכיפת הגידור של בריכות שחייה ביתיות**, ויש להכניס את שיעורי השחייה לתוכנית לימודי החובה בבית-הספר, וכן לחייב שימוש באמצעי ציפה אישיים בזמן שהיה על המים (בסירה, בספינה וכו').

3. התוכנית הלאומית הרב-שנתית לבטיחות ילדים

בעקבות העלאת נושא בטיחות הילדים בישראל על סדר-היום הציבורי, ולנוכח הנתונים הקשים על היפגעות ילדים בתאונות בית, פנאי ודרכים,⁶⁴ התקבלה בפברואר 2012 **החלטת ממשלה מס' 4289 על מהלך לאומי לתכנון תוכנית רב-שנתית לקידום בטיחות ילדים בישראל**.⁶⁵ הממשלה החליטה למפות את מצב בטיחות הילדים בישראל ולהכין תוכנית כוללת רב-שנתית לקידום בטיחותם. בתוכנית שותפים 16 משרדי ממשלה וגופים לאומיים: משרד ראש הממשלה, משרד האוצר, משרד החינוך, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הכלכלה, משרד הפנים, משרד התחבורה, משרד המשפטים, המשרד לביטחון הפנים, נציבות כבאות והצלה, משטרת ישראל, הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול, המוסד לביטוח לאומי ומרכז השלטון המקומי.

⁶³ במחקר יש הסתייגות שלפיה עלייה זו לא הייתה משמעותית מבחינה סטטיסטית.

⁶⁴ אביטל אפל, מנהלת קשרי חוץ וממשל, אגף מדיניות, ממשל וקשרי חוץ בארגון "בטרם", מכתב בנושא: התוכנית הרב-שנתית הלאומית לבטיחות ילדים, נשלח באמצעות דוא"ל, 10 ביוני 2015.

⁶⁵ החלטה מס' 4289 של הממשלה מיום 19 בפברואר 2012 בנושא: תכנון תוכנית רב-שנתית לקידום בטיחות ילדים בישראל.

התוכנית פועלת בהובלת משרד הבריאות, וארגון "בטרים" הוא הגורם המקצועי המייעץ והמלווה את התוכנית.

במסגרת יישום החלטת הממשלה הוקמה ופעלה ועדת היגוי בין-משרדית בראשות הפרופ' ארנון אפק, מנכ"ל משרד הבריאות ויושב-ראש מינהל רפואה דאז.

משרדי הממשלה והגופים הלאומיים השותפים בתוכנית מיפו את פעילותם בנושא בטיחות ילדים וגיבשו תוכניות עבודה ברמה המשרדית והלאומית לחמש שנים, מ-2016 עד 2020. במקביל נערכה עבודה בין-משרדית באמצעות ועדות משנה בנושאים שצוות ההיגוי קבע שהם מחייבים מעורבות ותיאום בין-משרדי, כמו הסעות תלמידים ואיסוף נתוני היפגעות ובטיחות. הוועדה סיימה את עבודתה עם סיום הכנתה של תוכנית פעולה לאומית לניהול ולקידום בטיחות ילדים בישראל. להערכת משרד הבריאות, עלות הפעלת התוכנית הלאומית בחמש שנות יישומה יהיה 300 מיליון ש"ח.⁶⁶ התוכנית נקראת "ישראל בטוחה לילדים". דוח הוועדה היה בשלבי אישור סופיים עת התפרקה הממשלה ב-2014. במהלך התכנון הוגדרה מסגרת אסטרטגית ובה חזון, יעדים לאומיים וחמש אסטרטגיות פעולה בתחום המניעה של היפגעות ילדים:

- **איסוף נתונים ומידע** במטרה להרחיב את הידע על התופעה. כפי שעלה בפרק "נתונים" של המסמך, גופים שונים אוספים נתונים על היפגעות ילדים ובני נוער. על-פי ארגון "בטרים", במסגרת התוכנית הלאומית התבקשו משרדי הממשלה לבחון את הצורך במערך לאומי של נתוני היפגעות ובטיחות ילדים ובני נוער המבוסס על שדות אחידים ומשותפים. הדבר אושר בוועדת משנה של הוועדה הבין-משרדית, וארגון "בטרים" פועל להקמת המערך.⁶⁷
- **התמקצעות והכשרת אנשי מקצוע**, כדי להעלות את המודעות לנושא, להביא לשיפור ההתנהגות של אנשי מקצוע וליצור סטנדרט אחיד לפיתוח מקצועי ומוסכם של אנשי מקצוע בתחום.
- **חינוך והסברה לקהל הרחב**, כדי להגביר את המודעות לנושא, להרחיב את הידע שבידי הציבור ולהביא לשינוי דפוסי התנהגות שלו בכל הנוגע לבטיחות ילדים.
- **תוכניות התערבות ייעודיות לאוכלוסיות בסיכון**.
- **סטנדרטיזציה, חקיקה ואכיפה בתחום**: קידום ניהול תחום בטיחות ילדים בממשל, קידום חקיקה, תקינה ומדיניות מבוססת ידע.⁶⁸

יעדי התוכנית נתונים בימים אלו ברביזיה, לקראת תיאום סופי עם משתתפי התוכנית. היעדים העיקריים הם בין השאר הפחתת שיעורי התמותה מפגיעות בקרב כלל הילדים בישראל ב-35%, וצמצום של 25% בפער בין המגזר הערבי למגזר היהודי בשיעורי תמותת ילדים.

ממשרד הבריאות נמסר כי תהליך התכנון מתקרב לסימומו, והוא לקראת גיבוש נוסח להחלטת ממשלה ("הצעת מחליטים") ליישום התוכנית. הדוח המסכם של עבודת הצוות הבין-משרדי הוא בשלבי אישור סופיים (שכאמור התעכבו עקב פירוק הממשלה בדצמבר 2014). להערכת גורמים במשרד הבריאות, אם

⁶⁶ מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר במשרד הבריאות, מכתב בנושא: היפגעות ילדים: נתונים ודרכי מניעה, נשלח באמצעות דוא"ל, 16 ביוני 2015.

⁶⁷ ארגון "בטרים", היפגעות ילדים בישראל, [דוח "בטרים" לאומה – 2013](#), יוני 2014.

⁶⁸ אביטל אפל, מנהלת קשרי חוץ וממשל, אגף מדיניות, ממשל וקשרי חוץ בארגון "בטרים", מכתב בנושא: התוכנית הרב-שנתית הלאומית לבטיחות ילדים, נשלח באמצעות דוא"ל, 10 ביוני 2015.

הדוח יאושר ביוני הקרוב (2015), יהיה אפשר להגישו בספטמבר 2015 לאישור הממשלה לקראת המשך יישומה של התוכנית ותקצובה.⁶⁹

על-פי ארגון "בטרם", הדוח המסכם של התוכנית אמור לכלול:

1. מיפוי מצב היפגעות ילדים ומדיניות בטיחות הילדים בישראל;
2. מאגר מטרות ותוכניות עבודה רב-שנתיות;
3. היבטים רוחביים ובין-משרדיים לקידום בטיחות ילדים.⁷⁰

4. הפחתת היפגעות בקרב ילדים בסביבה הביתית ובבריכות פרטיות

בשנים אחרונות היו כמה יוזמות חקיקה שמטרתן הגברת רמת הבטיחות בסביבה הביתית והפחתת היקף היפגעות הילדים בתאונות בית. רוב היוזמות הללו היו פרטיות, ועסקו בהיבטים ספציפיים בסביבה ביתית המהווים סכנה לילדים, כגון הגבלת טמפרטורת המים החמים או חיוב התקנתם של סורגים בחלונות למניעת נפילות.⁷¹

על רקע היוזמות הללו עלה הצורך לרכז את המלצותיהם של הגורמים העוסקים בתחום ולקיים בחינה מערכתית של נושא בטיחות הילדים בבית. בינואר 2006 הקים משרד הבריאות את המועצה הלאומית לקידום בטיחות בית ופנאי. ביולי 2006 מינה יושב-ראש המועצה ועדה לקידום בית בטוח. ועדה זו אוחדה עם ועדה בראשות משרד הפנים ומשרד הבינוי והשיכון אשר בחנה סוגיה זהה באותה התקופה. הוועדה המאוחדת בשמה החדש – **הוועדה לצמצום תאונות בית בקרב ילדים** – פעלה בראשות מר דוד פילזר, מנהל האגף להנחיות ותקנות תכנון ובנייה במשרד הפנים. הוועדה הגישה את המלצותיה ביוני 2009.⁷²

כשנה וחצי לפני פרסום המלצות הוועדה, בפברואר 2008, פורסם "תו בטרם לבית בטוח לילדים" אשר גיבש ארגון "בטרם" בשיתוף הרשות הלאומית להסמכת מעבדות. עבודת ועדת פילזר התבססה על ההמלצות של "תו בטרם לבית בטוח לילדים". היא בחנה כל אחד מהתחומים שהתו עסק בהם ובדקה אם יש התייחסות לנושא בתקנות או בתקנים. אם נמצא שיש התייחסות כזאת, הוועדה בדקה אם דרישות התקן או התקנות מספקות או שדרושים בהן שינויים. הוועדה הבחינה בין המלצות שהיא מצאה לנכון לחייב כדרישות מינימום החלות על כל בנייה חדשה – שאותן יש לעגן בתקנות – לבין המלצות שראוי שיישמו בבתי משפחות עם ילדים, אולם אין הצדקה לחייב את כלל האוכלוסייה ביישומן. המלצות הוועדה לצמצום תאונות בית בקרב ילדים נוגעות לעבודתם של כמה גופים: מכון התקנים, משרד הבינוי והשיכון, משרד התשתיות הלאומיות, המשרד להגנת הסביבה ומשרד הפנים. בדוח הוועדה פורטו ההמלצות והגופים האחראים ליישומן. בין היתר, הוועדה מצאה כי ראוי שמכון התקנים יכין תקן

⁶⁹ מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר במשרד הבריאות, מכתב בנושא: היפגעות ילדים: נתונים ודרכי מניעה, נשלח באמצעות דוא"ל, 16 ביוני 2015.

⁷⁰ אביטל אפל, מנהלת קשרי חוץ וממשל, אגף מדיניות, ממשל וקשרי חוץ בארגון "בטרם", מכתב בנושא: התכנית הרב-שנתית הלאומית לבטיחות ילדים, נשלח באמצעות דוא"ל, 10 ביוני 2015.

⁷¹ שירי בס ספקטור ואתי ווייסבלאי, מעקב אחרי יישום מסקנות הוועדה לצמצום תאונות בית בקרב ילדים, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 29 בנובמבר 2010.

⁷² שם.

מיוחד לבית בטוח לילדים על-פי כללי התקינה, אשר יסתמך על תו "בטרים" שהוזכר לעיל ועל המלצות הוועדה.⁷³

במסמך זה לא נעסוק ביישום המלצות הוועדה בגופים שהמלצות אלו נוגעות להם, פרט להמלצה למכון התקנים להכין תו בית בטוח לילדים.

• תקן לדירוג בית בטוח לילדים – מכון התקנים הישראלי

בינואר 2014 פרסם מכון התקנים הישראלי את התקן **דירוג בית בטוח לילדים**.⁷⁴ התקן נכתב במטרה להקטין את מספר התאונות המתרחשות בתחומי הבית. על-פי מכון התקנים, ישראל היא המדינה הראשונה בעולם שבה נכתב תקן בנושא זה. התקן נכתב ביוזמת ארגון "בטרים", והוא קובע את המאפיינים והקריטריונים להערכת רכיבים לצורך דירוג בטיחות של ילדים בתחומי הבית. התקן חל על בנייני מגורים חדשים – בתים פרטיים ובתים משותפים.⁷⁵ הוא אינו עוסק ברכיבים שמכניסים לבית לאחר הבנייה, כגון אביזרי בטיחות שדיירי הבית מתקינים.⁷⁶ **מדובר בתקן וולונטרי**.⁷⁷

הקריטריונים להערכת בית בטוח על-פי תקן זה נוגעים לחלונות ופתחים, מעקים במרפסות ובגגות, מדרגות בתוך הבית, אמצעי בטיחות אש, אבזרי חשמל, אמצעי חימום, חדרי אמבט ושירותים, מטבח, שטחים משותפים בבתי מגורים משותפים, חצרות, בריכות שחייה בבתי פרטיים ובבניינים משותפים ואמצעי בטיחות נוספים בבית (מניעת החלקה, מניעת פתיחה לא מבוקרת של דלתות, מניעת פגיעה באצבעות בעת סגירת הדלת וכו').

בנוגע לבטיחות בבריכות שחייה פרטיות, על-פי התקן **תנאי הסף** לבריכות שחייה **בבתים פרטיים** ובבניינים משותפים הוגדרו על-פי תקנות התכנון והבנייה (בקשה להיתר, תנאים ואגרות) (תיקון מס' 2) התשס"ח-2008, חלק כ"א – בריכות שחייה.⁷⁸ התקנות הן תקנות מחייבות, והן חלות על בריכות שחייה בניות. ב-2011 התקבל תיקון לתקנות בנושא, ולפיו "**בריכה פרטית**" היא בריכת שחייה מיוחדת המיועדת לשימושן של לא יותר משלוש יחידות דיור או שלוש יחידות אירוח.⁷⁹ בתקנות התכנון והבנייה נקבעו כללי הבנייה של בריכות פרטיות ואמצעי הבטיחות שיש להתקין בהן. בתקנות נקבעה חובת גידור של בריכות שחייה פרטיות במסגרת תנאי ההיתר לבריכה. התקנות קובעות כי "בבריכה פרטית יותקנו אמצעים לתחמת השטח שסביב בריכת השחייה, המקום שבו מותקנות מערכות ההפעלה, ומקום החומרים המסוכנים, באופן שתימנע כניסה לא מבוקרת של בני-אדם, ובכלל זה ילדים ופעוטות, לבריכת השחייה ולמקומות האמורים".⁸⁰ יצוין כי במשרד הפנים נעשתה עבודה מקיפה בנושא בריכות שחייה

⁷³ ש.ם.

⁷⁴ מכון התקנים הישראלי, דירוג בית בטוח לילדים, תקן ישראלי ת"י 6250, שבט התשע"ד – ינואר 2014.

⁷⁵ מכון התקנים הישראלי, תקן המדרג בית בטוח לילדים – הודעה לעיתונות, נשלח למרכז המחקר והמידע של הכנסת באמצעות דוא"ל, 8 ביוני 2015.

⁷⁶ ארגון "בטרים", **תקן בית בטוח לילדים**, כניסה אחרונה: 9 ביוני 2015.

⁷⁷ רוד אורן, דוברת מכון התקנים הישראלי ומנהלת תקשורת וקשרי ממשל, דוא"ל, 8 ביני 2015.

⁷⁸ תקנות התכנון והבנייה (בקשה להיתר, תנאים ואגרות) (תיקון מס' 2), התשס"ח-2008, סעיף 21.1.4.6.

⁷⁹ תקנות התכנון והבנייה (בקשה להיתר, תנאים ואגרות) (תיקון) התשע"ב-2011, סעיף 21.1.1.1.

⁸⁰ תקנות התכנון והבנייה (בקשה להיתר, תנאים ואגרות) (תיקון) התשע"ב-2011.

פרטיות, ובכלל זה נבחן הנעשה בעולם בתחום זה, והוכנה טיוטה לתיקון התקנות כדי להרחיב את תחולת ההוראות לבריכות אחרות לשימוש ביתי או פרטי. התיקון לתקנות טעון חתימה של השר.⁸¹

בתקן "בית בטוח לילדים" מפורטים אמצעי בטיחות נוספים בבריכות בבתים פרטיים ובבניינים משותפים, ומוצגים תנאי הסף לבריכה פרטית, כגון התקנת חיישנים המתריעים על כניסת אדם לבריכה כאשר היא אינה בשימוש; כיסוי בריכה בזמן שהיא אינה בשימוש; התקנת מפסק חירום חשמלי בקרבת הבריכה; גידור בריכה בגובה של 1.3 מ' לפחות המונע אפשרות לטפס מעל הגדרות, לזחול מתחת להן או לעבור דרכן; התקנת נעילה בדלתות המובילות לבריכה; התקנת מנעול בשער כניסה לבריכה; תכנון בריכה במקום המאפשר השגחה; התקנת אזעקה קולית בשערי הכניסה או דלתות הגישה לבריכה.

התקן עוסק גם בבריכות הבנויות מעל למפלס הקרקע. בבריכות כאלה, על-פי התקן יש להתקין "אמצעים יעילים למניעת טיפוס מהקרקע אל שפת הבריכה. הסולמות המולכים אל שפת הבריכה יהיו ניתנים להסרה כשהבריכה אינה בשימוש". כמו כן, התקן עוסק בהתקנת רשת הגנה מתחת לפני המים בבריכות נוי ובמזרקות מים שיש סכנת נפילה אליהן.⁸²

לשאלת מרכז המחקר והמידע של הכנסת באיזה אופן נעשה כיום שימוש בתקן והאם נמדדה האפקטיביות שלו ענה מכון התקנים כי היות שהתקן חדש יחסית (ינואר 2014), עדיין אין למכון מידע על השימוש בו ועל האפקטיביות שלו.⁸³

5. הסדרת השימוש באופניים ובקורקינטים חשמליים

כאמור, על-פי נתונים של מכון גרטנר לחקר אפידמיולוגיה ומדיניות בריאות, ברבעון הראשון של שנת 2015 חלה עלייה חדה במספר המאושפזים עקב תאונות שהיו מעורבים בהן אופניים חשמליים או קורקינטים חשמליים לעומת התקופה המקבילה בשנת 2014.⁸⁴

ביולי 2014 התקבלו בוועדת הכלכלה של הכנסת תקנות התעבורה (תיקון מס' 12), התשע"ד-2014, בדבר הסדרת השימוש באופניים חשמליים.⁸⁵ התקנות קובעות את הגיל המינימלי לשימוש באופניים שבהם מותקן מנוע עזר ודרישות טכניות לאופניים (הפעלת אופניים באמצעות דוושות אופניים בלבד, המהירות המרבית של האופניים,⁸⁶ התקנת אביזרי בטיחות כמו פעמון או צופר, פנסים ומחזיר אור ודרישה לסימון על גבי אופניים של מספר השלדה וסימון לפי התקן האירופי, לרבות סימון ההספק המרבי של המנוע החשמלי).

⁸¹ עו"ד שימרית שקד, הלשכה המשפטית של הכנסת, שית טלפון, 29 ביוני 2015.

⁸² מכון התקנים הישראלי, דירוג בית בטוח לילדים, תקן ישראלי ת"י 6250, סעיף 2.12: בריכות שחייה בבתים פרטיים ובבניינים משותפים, שבט התשע"ד – ינואר 2014.

⁸³ רוד אורן, דוברת מכון התקנים הישראלי ומנהלת תקשורת וקשרי ממשל, דוא"ל, 8 ביולי 2015.

⁸⁴ מכון גרטנר לחקר אפידמיולוגיה ומדיניות בריאות (חל"צ) בע"מ, המרכז הלאומי לחקר טראומה ורפואה דחופה, סניף בית-הספר לרפואה ע"ש סאקלר באוניברסיטת תל-אביב (מרכז שותף לארגון הבריאות העולמי), נייר עמדה בנושא "עלייה חדה בפצועים שאושפזו עקב היפגעות מאופניים וקורקינט חשמליים", יוני 2015.

⁸⁵ תקנות התעבורה (תיקון מס' 12), התשע"ד-2014, סימן ב'3: אופניים עם מנוע עזר; פרוטוקול מס' 322 משיבת ועדת הכלכלה בנושא: "תקנות התעבורה (תיקון מס'...)", התשע"ד-2013, בדבר הסדרת השימוש באופניים חשמליים", 21 ביולי 2014.

⁸⁶ האופניים החשמליים המיובאים לישראל אמורים לעמוד בתקן רשמי הקובע מהירות מרבית עד 25 קמ"ש. התקן הישראלי מאמץ את התקינה האירופית. מקור: אבנר פלור, סמנכ"ל בכיר – מינהל תנועה במשרד התחבורה והבטיחות בדרכים, פרוטוקול מס' 5 משיבת ועדת הכלכלה בנושא: "הסדרת השימוש באופניים ובקורקינטים חשמליים", 9 ביוני 2015.

מכיוון שגורמים מקצועיים התריעו שלאחר קביעת התקנות נשארו כמה נושאים בעייתיים, ועל רקע העלייה במספר הנפגעים בתאונות שהיו מעורבים בהן רוכבים על כלי רכב חשמליים, עם תחילת פעילות הוועדות בראשית הכנסת ה-20 התנהלו כמה דיונים בנושא הסדרת השימוש באופניים חשמליים ובקורקינטים חשמליים בוועדת הכלכלה ובוועדת הפנים והגנת הסביבה.

בדיונים הועלו טענות לאי-עמידה של המשטרה באכיפת התקנות בדבר שימוש באופניים חשמליים ודרישות להרחיב את מתן סמכויות האכיפה לפקחי עיריות. כמו כן, הועלו סוגיות כגון העלאת הגיל המותר לשימוש באופניים חשמליים מ-14 ל-16, בין היתר גם בשל אי-יכולת לאמת את גיל הרוכבים כיום משום שקטין בן 14 אינו צריך לשאת תעודה מזהה; הנתיבים המיועדים לאופניים באופן כללי (על המדרכה או על הכביש); אכיפת החובה לחבוש קסדות; הביטוח בתאונות אופניים, הן של הרוכבים והן של מי שנפגעים מהרוכבים; דרישת רישיון נהיגה ורישוי של כלי רכיבה.

מר אבנר פלור, סמנכ"ל בכיר במינהל התנועה במשרד התחבורה והבטיחות בדרכים, ציין בדיון בוועדת הכלכלה כי התקנות בנוגע לשימוש בקורקינטים חשמליים נתונות בתהליכי גיבוש סופיים, וייעשה מאמץ מצד גורמי המשרד להגיש אותן לוועדה עד יולי 2015. כמו כן ציין מר פלור כי משרד התחבורה מכין קמפיין הסברה בנוגע לשימוש באופניים חשמליים.⁸⁷

לנוכח הבעיות שהוצגו בוועדות דרש יושב-ראש ועדת הכלכלה ממשטרת ישראל להגביר את האכיפה ולפעול למניעת השימוש של ילדים מתחת לגיל 14 באופניים חשמליים. נוסף על כך הוא דרש ממשרד התחבורה ומהרשות לבטיחות בדרכים לצאת בקמפיין הסברה בנושא.⁸⁸

6. בטיחות בשימוש במתקני משחקים בגני משחקים ציבוריים ובמתקני שעשועים

כאמור, היפגעות של ילדים ובני נוער עלולה להתרחש בכל מקום שילדים שוהים בו – בבית ובחצר, במוסדות החינוך, בפארקים, בגני משחקים ובמגרשי ספורט. על-פי נתונים של ארגון "בטרם", בשנים 2010-2012 אושפזו כ-380 ילדים שנפגעו במגרשי משחקים, מתוך כ-10,600 ילדים שאושפזו עקב היפגעות בשנים האלה; כ-20% מהם נפגעו פגיעה בינונית.⁸⁹ להלן יובא מידע על אמצעי בטיחות במגרשי משחקים, במתקני ספורט ובגני שעשועים.

6.1 מתקני משחקים בגני משחקים ציבוריים

תקן מתקני משחקים מס' 1498 של מכון התקנים הישראלי נקבע בשנת 1994 כתקן רשמי החל על מתקני משחקים המוצבים באתרי משחקים ציבוריים. בתקן מפורטות הדרישות הקשורות להתקנה, לתחזוקה

⁸⁷ פרוטוקול 5 מישיבת ועדת הכלכלה בנושא: "הסדרת השימוש באופניים ובקורקינטים חשמליים", 9 ביוני 2015; ליאור רותם, דובר ועדת הכלכלה של הכנסת, הודעה לעיתונות מדיון הוועדה בנושא: "הסדרת השימוש באופניים ובקורקינטים חשמליים", 9 ביוני 2015.

⁸⁸ שם.

⁸⁹ [היפגעות ילדים בישראל, דוח "בטרם" לאומה, 2013](#), דצמבר 2013; עמ' 98-100.

ולבטיחות במתקני משחקים. בינואר 2006 נכנס לתוקף תקן 1498 המחודש: "מתקני משחקים: מדריך להתקנה, לפיקוח, לתחזוקה ולתפעול". בתקן המחודש אומצה התקינה האירופית בנושא.⁹⁰ התקן חל על מתקנים ויחידות שהותקנו במגרשי משחקים לשימושם של יחידים או קבוצות (לא כולל "גני הרפתקאות" או מתקני ספורט וכושר, אלא אם כן הותקנו כחלק ממגרש המשחקים).⁹¹ התקן חל על מתקנים שאינם מונעים באמצעות מקור אנרגיה חיצוני אלא באמצעות גוף האדם המשתמש בהם. משרד הכלכלה הכיר בתקן כתקן רשמי, וכך נעשה לתקן מחייב (בתקן נקבעו הוראות תחזוקה, התקנה והפעלה, ונקבע כי הפעולות שנקבעו בו יבוצעו בידי מי שחויב בכך בתקן עצמו). מאז משנת 2006, כל מי שמייצר, מתקין ומתחזק מתקן משחקים בישראל חייב לעמוד בדרישות התקן ולסמן את המתקן בסימון תו תקן של מכון התקנים הישראלי.⁹²

התקן קובע כי "בעל המתקן אחראי לתקינות המתקנים שבבעלותו ולתחזוקתם, בין אם ביצע את התחזוקה בעצמו ובין אם באמצעות מפעיל או מתחזק מטעמו". הבעלים של הגנים הציבוריים, גני הילדים העירוניים, המתנ"סים וחלק ממועדוני הקאנטרי הם הרשויות המקומיות.⁹³

התקן עוסק בתפעול ובתחזוקה, ומחייב בעלי האתרים בהיתר "תו תקן", ובעקבות זאת – **בפיקוח** של מכון התקנים. הבדיקות שיש לקיים לפי התקן: בדיקות תפקוד חודשיות על-ידי עובדיו של בעל המתקן שקיבלו הכשרה מתאימה מטעם מכון התקנים; בדיקות שנתיות של רמת הבטיחות הכוללת של המתקן על-ידי מהנדס מכונות או מהנדס אזרחי, בעלי הכשרה של מכון התקנים בתחום; בדיקות תלת-שנתיות (אחת לשלוש שנים). בעל האתר יכול לבחור מי יבצע את הבדיקות – המכון או מעבדות מאושרות שהסמיך הממונה על התקינה לבדוק התאמת מתקנים ולתת תעודת בדיקה על כך.⁹⁴ בעל האתר יכול לקבל היתר "תו תקן" בעצמו ולתחזק את המתקנים באתרים בפיקוח המכון.⁹⁵ על-פי נתונים של מכון התקנים, משנת 2010 ועד פברואר 2015 הכשיר מכון התקנים 115 אנשי מקצוע ב-64 רשויות מקומיות לפיקוח לפי תקן 1498.⁹⁶ יצוין כי על-פי נתונים של הלמ"ס לשנת 2013, בישראל יש 255 רשויות מקומיות – 75 עיריות, 126 מועצות מקומיות ו-54 מועצות אזוריות.⁹⁷ עם זאת, יתכן שחלק מהרשויות עורכות בדיקות תקינות על-ידי הגורם החיצוני (ראו להלן).

הגורם האחראי לאכיפת חוק התקנים, התשי"ג-1953, שקובע את חובת העמידה בתקן רשמי,⁹⁸ הוא מינהל התקינה במשרד הכלכלה. מרכז האכיפה מטעם המינהל פונה אל הרשות המקומית בבקשה לקיים

⁹⁰ עיריית תל-אביב-יפו, דוח מבקר העירייה, בדיקת בטיחות – תחזוקה ותפעול מתקני משחקים בגנים ציבוריים ובגני ילדים, תקופת הבדיקה: אפריל-אוגוסט 2013.

⁹¹ מכון התקנים הישראלי, חיפוש גני משחקים מאושרים, תאריך כניסה: 25 ביוני 2015. התקן למתקני פעילות גופנית (ת"י 1497) הוא וולונטרי, אך אם הוא מוצמד למתקן משחקים, הוא מחייב בבדיקה על-פי התקן של מתקני משחקים.

⁹² ורד אורן, דוברת מכון התקנים הישראלי ומנהלת תקשורת וקשרי ממשל, 25 ביוני 2015.

⁹³ עיריית תל-אביב-יפו, דוח מבקר העירייה, בדיקת בטיחות – תחזוקה ותפעול מתקני משחקים בגנים ציבוריים ובגני ילדים, תקופת הבדיקה: אפריל-אוגוסט 2013.

⁹⁴ שם.

⁹⁵ יבגני ציקנובסקי, מרכז אכיפה, מנהל תקינה במשרד הכלכלה, דוא"ל, 29 ביוני 2015.

⁹⁶ ורד אורן, דוברת מכון התקנים הישראלי ומנהלת תקשורת וקשרי ממשל, דוא"ל, 29 ביוני 2015.

⁹⁷ הלמ"ס, הרשויות המקומיות בישראל, הודעה לתקשורת, 16 באפריל 2015.

⁹⁸ חוק התקנים, התשי"ג-1953, סעיף 9 – חובת שמירה על תקן רשמי.

ביקורת בכמה גני משחקים לפי בחירתו (לפי מטרות הביקורת ותוצאות ביקורות קודמות). כמו כן, נבדקת העמידה בתקן ואישורי התחזוקה של כלל הגנים ברשות שבה נערכת ביקורת. על-פי נתון של מכון התקנים,⁹⁹ כיום ל-10,000 גני משחקים בגנים ציבוריים ברחבי הארץ יש היתר לסימון מתקני המשחקים בתו תקן. לגורמי המקצוע – מכון התקנים ומינהל התקינה במשרד הכלכלה – אין נתון מדויק על מספר גני המשחקים הקיימים כיום בארץ. מספרם נתון לשינוי, שכן גנים מוקמים ונסגרים כל העת, ובעל המתקן אינו מחויב בחוק לדווח על כך למינהל התקינה.¹⁰⁰ יצוין כי מבקר המדינה בדק בשנת 2008 את הפיקוח של הרשויות המקומיות ומשרדי הממשלה על גני המשחקים הציבוריים והעריך כי בזמן הביקורת היו בארץ כ-20,000 גנים ציבוריים.¹⁰¹ לפיכך, אפשר להעריך כי כמחצית גינות המשחקים הציבוריות אינן בעלות תקן. חשוב להוסיף כי על-פי מידע שהתקבל ממנהל התקינה במשרד הכלכלה הבעיה של חוסר תקינה בגני משחקים בולטת במועצות אזוריות יותר מאשר בעיריות.

באתר האינטרנט של מכון התקנים הישראלי יש מנוע "חיפוש גני משחקים מאושרים",¹⁰² ואפשר לחפש בו גני משחקים ציבוריים שמתקני המשחקים בהם בעלי תו תקן של המכון. החיפוש נעשה באמצעות ציון הרשות שבה רוצים לבדוק את גני המשחקים.¹⁰³

כאמור, ב-2008 בדק משרד מבקר המדינה את פעולות הרשויות המקומיות ומשרדי הממשלה הרלוונטיים לפיקוח על גני המשחקים הציבוריים שבתחומיהן בהיבטים האלה: תכנון, מימון, ביצוע, תחזוקה, בטיחות, דיווח ובקרה.¹⁰⁴

בביקורת נמצאו ליקויים רבים במערך התחזוקה של גנים עם מתקני ילדים. ברשויות המקומיות שנבדקו נמצאו בעלי תפקידים שאינם "בעלי כישורים" על-פי דרישות התקן (שצוינו לעיל) בתחזוקת גני המשחקים ובפיקוח על הטיפול בהם. חלק מהרשויות המקומיות שנבדקו לא הכשירו עובדים לביצוע בדיקות תפקוד חודשיות בגני המשחקים, ואחדות מהרשויות שנבדקו אינן מייעדות כלל תקציב לתחזוקתם. בחלק מהרשויות נמצאו גנים ציבוריים תחת קווי חשמל; חלק מהגנים הוקמו באתרים שהגישה אליהם איננה מוסדרת, רצופת מכשולים ומסוכנת; ברשויות המקומיות שנבדקו לא נמצאו בגני המשחקים מתקנים המיועדים לילדים בעלי צרכים מיוחדים.

ב-95% מ-50 גנים שבדק מינהל התקינה במשרד הכלכלה בשנים 2006-2007 נמצאו מתקני משחקים שנפסלו לשימוש או אתרי משחקים מסוכנים למשתמשים בהם עקב ליקויים קריטיים או חמורים שנתגלו בהם. מתקנים אשר נמצאו "מסוכנים לשימוש" לא סומנו בשלטי אזהרה כמתחייב.¹⁰⁵

⁹⁹ ורד אורן, דוברת מכון התקנים הישראלי ומנהלת תקשורת וקשרי ממשל, דוא"ל, 25 ביוני 2015; יבגני ציקנובסקי, מרכז אכיפה, מנהל תקינה במשרד הכלכלה, שיחת טלפון, 25 ביוני 2015.

¹⁰⁰ יבגני ציקנובסקי, מרכז אכיפה, מנהל תקינה במשרד הכלכלה, דוא"ל, 29 ביוני 2015.

¹⁰¹ הכוונה לגנים ברשויות המקומיות ששוכנים בשטחים ציבוריים פתוחים (שצ"פים). מקור: דוח מבקר המדינה על הביקורת בשלטון המקומי לשנת 2008, גני משחקים ציבוריים ברשויות המקומיות, מרס 2009.

¹⁰² מכון התקנים הישראלי, [חיפוש גני משחקים מאושרים](#), תאריך כניסה: 25 ביוני 2015.

¹⁰³ שם.

¹⁰⁴ דוח מבקר המדינה על הביקורת בשלטון המקומי לשנת 2008, גני משחקים ציבוריים ברשויות המקומיות, מרס 2009.

¹⁰⁵ שם.

במינהל התקינה של משרד הכלכלה מציינים כי "רוב הרשויות המקומיות נמצאות בשלבים שונים של קבלת היתר 'תו תקן' לתחזוקה ממכון התקנים הישראלי. תהליך קבלת ההיתר הנו תהליך ממושך במיוחד כאשר מדובר ברשויות מקומיות עם מספר רב של מתקנים. כמו כן, יש לזכור כי מדובר בתקציב של רשות מקומית שלא תמיד מאפשר הקצאה של מספיק משאבים לתחזוקה של מתקנים".¹⁰⁶ בפני הרשות המקומית עומדות שלוש אפשרויות לתחזוקה של המתקנים:

1. תחזוקה עצמית – היתר "תו תקן" לתחזוקה שקיבלה הרשות עצמה (האפשרות הזולה והעדיפה מבחינת הרשות);

2. התקשרות באמצעות החברה למשק וכלכלה (משכ"ל), שהיא בבעלות כלל הרשויות המקומיות ונותנת להן שירותים. במשכ"ל יש מחלקה שעוסקת בתחזוקה של מתקני משחקים; כמו כן, המשכ"ל התקשרה בחוזה באמצעות מכרז עם חמש חברות תחזוקה בעלות היתר "תו תקן" לתחזוקה ואישור של מכון התקנים. למשכ"ל יש משאבים רבים והיא יכולה להפנותם לרשויות שמתקשות לממן את התחזוקה של המתקנים;

3. התקשרות של הרשות עם חברה מתחזקת בעלת היתר "תו תקן" לתחזוקה.

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה אל מינהל תקינה במשרד הכלכלה בבקשה לקבל נתונים על ממצאי בדיקות האכיפה שנעשו מאז נכנס התקן החדש לתוקפו. לדברי מר איגור דוסקולוביץ', ממלא מקום ממונה התקינה במינהל התקינה, בשנים 2006-2015 נעשו במינהל פעולות אכיפה ב-1,784 גנים ציבוריים שמותקנים בהם מתקני משחקים לילדים.¹⁰⁷ במקרים מעטים בלבד הוגשו תביעות פליליות נגד הרשות בגין אי-עמידה בתקן. ברוב המקרים התהליכים מסתיימים בצו מינהלי לסגירת הגן עד לתיקון הליקויים.¹⁰⁸ השנה פעולות האכיפה מתמקדות ברשויות במגזר הערבי.

היבט נוסף שקשור לבטיחות במגרשי משחקים הוא הצללה. בחודשים פברואר-ספטמבר 2013 בדק מבקר המדינה את מניעת התחלואה בסרטן העור ופרסם את תוצאות הבדיקה ב-2014. בבדיקה עלה כי משרד הפנים לא פרסם הוראה המחייבת את הרשויות המקומיות להציליל גני משחקים, ולכן גם מכון התקנים לא קבע תקן ובו הנחיות לתכנון ההצללה. בבדיקה נמצאו גני משחקים שאינם מוצללים כלל.¹⁰⁹

6.2 מתקני שעשועים

תקן נוסף שנוגע למתקני משחקים לילדים הוא ת"י 1604, שמפורטות בו הדרישות המינימליות שיבטיחו ייצור, התקנה, תחזוקה, תפעול, בחינה ובדיקה בטוחים של מכונות ומבנים ניידים, ארעיים או קבועים של מתקני שעשועים.¹¹⁰ מדובר במתקנים המיועדים להיות מותקנים התקנה חוזרת ללא בלאי או אובדן שלמות, באופן ארעי או קבוע, בגני ירידים, בגני שעשועים או בכל מקום אחר. תקן זה אינו חל על מתקני

¹⁰⁶ יבגני ציקנובסקי, מרכז אכיפה, מנהל תקינה במשרד הכלכלה, דוא"ל, 29 ביוני 2015.

¹⁰⁷ איגור דוסקולוביץ', ממלא מקום ממונה תקינה במינהל תקינה, משרד הכלכלה, דוא"ל, 29 ביוני 2015.

¹⁰⁸ איגור דוסקולוביץ', ממלא מקום ממונה תקינה במינהל תקינה, משרד הכלכלה, שיחת טלפון, 28 ביוני 2015.

¹⁰⁹ דוח מבקר המדינה 64 ג', לשנת 2013, סרטן העור – מניעה, איתור וטיפול, פרסום: מאי 2014.

¹¹⁰ סחרורות, נדנדות, סירות, גלגלי ענק, רכבות הרים, מגלשות, מתקני תצוגה, בדים, וכן מבנים, ביתנים, תצוגות צד או מבנים להופעות אמנים וכדומה בעשויים פלסטיק או בד. מקור: מכון התקנים הישראלי, ת"י 1604, חלק 1: מכונות ומבנים של ירידים וגני שעשועים – בטיחות, תאריך כניסה: 25 ביוני 2015.

תצוגה קבועים, התקנים באתרי בנייה, פיגומים, מבנים חקלאיים הניתנים להעברה ומתקני שעשועים פשוטים מופעלי-מטבע הנושאים לא יותר משני ילדים. למרות זאת, אפשר להשתמש בתקן זה בכל מבנה דומה או מתקן נושא אדם שלא הוזכר בתקן במפורש. התקן פורסם ב-2002 ואושר מחדש ב-2008; המהדורה האחרונה נכנסה לתוקף בספטמבר 2011. כיום התקן נתון ברוויזיה לשם אימוץ תקן אירופי מעודכן.¹¹¹

לטענת מינהל תקינה במשרד הכלכלה יש בעיות קשות באכיפת התקן במתקנים מסוג זה בגני שעשועים ניידים ועונתיים (להבדיל מגני שעשועים ופרקים קבועים), שנעים ממקום למקום. חלק מבעלי המתקנים מהסוג הזה פועלים ללא רישיון עסק, וחלקם בעלי רישיון אך לא מטעם הרשות המקומית שבה המתקנים מופעלים. קשה לאמוד את מספר המתקנים מהסוג הזה משום שהם אינם מתקנים קבועים.¹¹²

6.3 בטיחות במגרשי ספורט¹¹³

מדצמבר 2013 עד מרס 2014 בדק משרד מבקר המדינה את פעולות הרשויות המקומיות בנוגע למתקני הספורט הציבוריים שבתחום שיפוטן. הבדיקה התמקדה בתכנון מתקני הספורט, הקמתם, מימון ההקמה, רישוי המתקנים ותחזוקתם. משרד מבקר המדינה בדק גם את פעולותיהם של משרדי ממשלה ושל מכון התקנים הישראלי לקידום קביעתו של תקן מחייב בתחום מתקני הספורט.

על-פי נתונים של מבקר המדינה שפורסמו ב-2014, בתחומי שיפוטן של הרשויות המקומיות בישראל יש כ-6,700 מתקני ספורט ציבוריים מסוגים שונים, המשמשים למגוון פעילויות ספורט. האחריות הכוללת להקמה, לתחזוקה ולבטיחות של מתקני הספורט הציבוריים שבתחום הרשות המקומית מוטלת עליה.

התקן העוסק בדרישות בטיחות ובשיטות בדיקה כלליות של ציוד ספורט – ת"י 5515 – **אינו תקן מחייב כיום** אלא במוסדות חינוך שבאחריות משרד החינוך, אשר קבע שתקן זה מחייב, ובכך תרם לתחזוקה נאותה של המתקנים במוסדות האלה ולבטיחותם. מתקני הספורט הציבוריים ברשויות המקומיות פועלים ללא אסדרה מחייבת וללא פיקוח נאות.

מרכז המחקר והמידע של הכנסת שאל את מכון התקנים אם יש כוונה להפוך את התקן למחייב. מהמכון נמסר הדבר הוא בתחום סמכותו של משרד הכלכלה.¹¹⁴

מבקר המדינה מצא כי משרד התרבות והספורט ומשרד הפנים לא קבעו הוראות ונהלים בדבר תחזוקתם של מתקני הספורט הציבוריים ובדבר הפעולות שיש לנקוט כדי לשמור על מצבם התקין. רשויות מקומיות שנבדקו לא ביצעו כלל בדיקות תחזוקה של מתקני הספורט בתחומי שיפוטן; רשויות אחרות ביצעו בדיקות תחזוקה חלקיות, שלא באמצעות מעבדה מאושרת.¹¹⁵

¹¹¹ יבגני ציקובסקי, מרכז אכיפה, מנהל תקינה במשרד הכלכלה, דוא"ל, 29 ביוני 2015.

¹¹² יבגני ציקובסקי, מרכז אכיפה, מנהל תקינה במשרד הכלכלה, שיחת טלפון, 25 ביוני 2015.

¹¹³ אם לא יצוין אחרת מקור המידע הוא מבקר המדינה, דוחות על הביקורת בשלטון המקומי לשנת 2014, מתקני ספורט ציבוריים ברשויות המקומיות, 2014.

¹¹⁴ ורד אורן, דוברת מכון התקנים הישראלי ומנהלת תקשורת וקשרי ממשל, דוא"ל, 25 ביני 2015.

¹¹⁵ מעבדה מאושרת – מעבדה שהסמיכו מכון התקנים או מי שאישר הממונה על התקינה, על-פי סעיף 12(א) לחוק התקנים, לבדוק את התאמת המתקנים לתקן ולתת תעודת בדיקה על כך.

נספח: הערכת בטיחות ילדים ובני נוער בישראל ובמדינות השותפות בפרויקט TACTICS

בטבלה שלהלן מוצגים הציונים שקיבלה ישראל במגוון תחומים של בטיחות ילדים לצד הציונים הממוצעים של המדינות שהשתתפו בפרויקט. הציונים הם מ-1 עד 5, ו-5 הוא הציון הטוב ביותר.

בטיחות ילדים ובני נוער בישראל ובמדינות השותפות בפרויקט TACTICS		
תחום	ישראל	הציון הממוצע של המדינות שנסקרו בפרויקט
בטיחות הולכי רגל	3.5	3.5
בטיחות נוסעים ונהגים	3.5	3
בטיחות רוכבי קטנועים ורכבים דו-גלגליים ממונעים	4.5	4
בטיחות רכיבה על אופניים	4.5	3.5
בטיחות במים ומניעת טביעה	3.5	2.5
מניעת נפילות	1	2
מניעת הרעלות	3	3
מניעת כוויות	2	2.5
מניעת חנק	1	2.5
מנהיגות בתחום בטיחות ילדים	3.5	2.5
תשתיות בתחום בטיחות ילדים	4	3.5
בניית היכולת בתחום בטיחות ילדים	4	4
הציון הכולל*	38	37.5

* סכום הציונים הגבוה ביותר האפשרי הוא 60.

